

Збірник диктантів з української мови

10–12 класи

Бібліотека журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»
Серію засновано в 2004 році

Збірник ДИКТАНТІВ з української мови 10–12 класи

Харків
Видавнича група «Основа»
ПП «Тріада+»
2007

ББК 81.2 Укр Я7
З-41

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 3 від 22 червня 2007 року.

Рецензенти:

Олексенко О. А., кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Гамова Г. І., кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Збірник диктантів з української мови. 10–12 класи / Тимченко І. В., Алексеева Н. О., Пенцова Л. Г., Промська А. А., Толстоко-
З-41 ра Н. Г. — Х.: Вид. група «Основа: ПП «Тріада+», 2007. — 96 с. —
(Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 9 (46)).

ISBN 978-966-333-644-2.

У збірнику запропоновані тексти диктантів різних типів і стилів із завданнями до них, що сприятиме удосконаленню знань, умінь і навичок учнів. Збірник складено відповідно до програми з української мови для 12-річної школи.

Для вчителів української мови та літератури, керівників методичних об'єднань, студентів вищих навчальних закладів.

ББК 81.2 Укр Я7

© І. В. Тимченко, Н. О. Алексеева,
Л. Г. Пенцова, А. А. Промська, Н. Г. Толстоко-
ISBN 978-966-333-644-2 © ТОВ «Видавнича група “Основа”», 2007

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Критерії оцінювання диктантів з української мови (за програмою «Українська мова. 5–12 класи»)	5
10 клас	6
11 клас.....	35
12 клас	65
Список рекомендованої літератури	93
Відомості про авторів	93

ПЕРЕДМОВА

До навчального посібника увійшли 90 диктантів та 90 словникових диктантів, у яких знайшли відображення фонетико-орфографічні, граматико-орфографічні, лексико-граматичні та граматико-пунктуаційні завдання. Запропоновані словникові диктанти спонукатимуть учнів згадувати орфографічні правила, сприятимуть їх запам'ятовуванню.

Вважаємо, що ці диктанти, як і текстові, ефективні, бо дають змогу за короткий час повторити і закріпити правописні норми української мови.

Сподіваємося, що така глибока робота над текстами сприятиме розвитку та вдосконаленню навичок самостійно аналізувати мовні факти, що забезпечить добре засвоєння теоретичних знань і вміння застосовувати їх на практиці.

Запропоновані тексти диктантів — це цілісні завершені уривки, вилучені з творів художньої літератури, публіцистичних творів, періодичної преси. Вони є зразками різних функціональних стилів, відображають рівень розвитку сучасної української літературної мови, і це дозволить учням ще раз перевірити свій рівень володіння скарбом українського народу — його мовою.

Безсумнівно, що навчальний посібник надасть можливість кожному учневі організувати свою роботу з удосконалення знань з орфографії і пунктуації і глибокого їх засвоєння.

У посібнику ви знайдете відповіді на питання, що вимагатимуть вирішення. Подаємо критерії оцінювання диктантів з української мови та перелік довідників із правопису.

Тож — у дорогу! Бажаємо успіхів!

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДИКТАНТІВ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(за програмою «Українська мова. 5–12 класи»)**

Бали	Допустима кількість орфографічних і пунктуаційних помилок	Виправлення
12	0/0	0
11	1 (негруба)	1
10	1 помилка	2
9	2 помилка 1+1 (негруба)	1
8	3 помилки	3
7	4 помилки	3
6	5–6 помилок	2
5	7–8 помилок	3
4	9–10 помилок	3
3	11–12 помилок	3
2	13–14 помилок	4
1	15–16 і більше помилок	5

Диктант № 1

Місто Ічня на Чернігівщині, де я народився, одне з кращих містечок на Україні. Уже багато минуло років, як я вимандрував з нього, проте ще й тепер я часто з вдячністю згадую ічнянські поля та ліси, стави між садами, навіть бур'яни. Осталась у пам'ятку моєму Ічня ще своїми піснями та напрочуд хорошими голосами.

Батько мій, козак Василь Панасенко, був ремісник-швець, обслуговував він більше сусідні глухі села, де, як відомо, до шевців ставили одну вимогу: щоб чоботи не були тісні і міцні були. Влітку, в жнива, вся сім'я виходила на заробітки — жати за сніп чуже. Мати наймала щороку грядку на городину. Хата була стара, напівзруйнована. У цій хаті ми й жили якось великою сім'єю (вісім душ). Хоч наша родина дуже бідна, проте в хаті було життя тихе, лагідне.

В Ічні школа була п'ятирічна. Записався я в неї боязким, сором'язливим, непомітним хлопчиком, кінчав — кращим учнем. Скінчивши школу, я як кращий учень залишився при ній же на два роки стипендіатом — мав за цей час підготуватись до іспитів в учительську семінарію...

Шістнадцяти років я поступив в Коростишівську вчительську семінарію, дев'ятнадцяти скінчив її і пішов на вчителювання (*За С. Васильченком, 184 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Прибіг, презлий, призьба, піддати, фінка, пам'ять, знання, маючи, матимеш, істинність, підтверджують, обласний, хустці, гальці, галці, сивина, Горький Максим, машиністові Драчу, Харківський державний інститут, харківські театри та музеї, сузір'я Великої Ведмедиці, лисичка-сестричка, нігті.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 2**ЛІТОПИСЦІ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ**

А прославили козака простолюдні художники.

Обабіч славного Дніпра, по старезних козацьких та селянських хатах, на кленових та дубових полотнищах дверей, на кахляних грубах, на кованих скринях, на мальованих олійними фарбами полотнах, навіть на липових колодах вуликів частенько можна було бачити розмаїті портрети козака Мамає, і тисячі відмін його обличчя з новими раз по раз подробицями, з новими підписами, які вільно трактували діяння і вдачу героя, тисячі сюжетів, що підносили в народі славу козака.

Ще хлопцем їздив я до Катеринослава (як звали тоді Дніпропетровськ), щоб розпитати про Мамає в Дмитра Івановича Яворницького, невсипущого шукача запорозької старовини, найвизначнішого історика Січі, що написав з десятків томів, присвячених історії Війська Запорозького, збирача пісень, казок та приказок, мовознавця, етнографа і драматурга, автора історичних повістей та оповідань, професора і академіка, котрий був другом і товаришем Іллі Юхимовича Рєпіна. Дмитро Іванович допомагав колись великому російському художникові шукати в селах понад Дніпром типи й характери для його майбутньої картини «Запорожці пишуть листа султанові». Він позував художникові задля образу писаря. Рєпін любовно схороняв десятки етюдів до тих самих «Запорожців», які тоді бачив у його музеї (*О. Ільченко, 176 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Александров, Бестужев, Єлізаров, Єршов, Бердяєв, Афанасьєв, Зінов'єв, Медведєв, Менделєєв, Плещєєв, Писарєв, Муромцев, Лєсков, Потєхін, Рєпін, Рєдін, Зверєв, Соловійов, Муравйов, Артемов, Федоров, Семенов, Тьоркін, Ковальов, Лихачов, Горбачов, Щипачов, Пугачов, Гагарін, Ігнатов, Воїнов, Гур'їн, Ільїн, Гаршин, Чичибабін, Пушин, Глінка, Виноградов, Данилов, Борисов, Кирилов, Нікітін, Ніколаєв, Філіппов, Голиков, Новиков, Григорович, Голицин, Пришвін, Аляб'єв, Прокоф'єв, Рум'янцев, Дьяков, Панкратьєв, Ільюшин, Горова, Крайня, Донської, Лановой, Береговой, Полевой, Толстой.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 3**ДНІПРО**

Одне слово — і спадає з тебе полуда зневіри та втоми, одне слово — і зцілюєшся від кривдних ран, очищуєшся від накипу злоби й, ослаблений, повертаєш собі життєдайні сили й жадобу творення.

Якщо маєш у душі те слово... Не в образі водного шляху для воїв і купців, не у вигляді повені, що бурхотить із земних джерел незагнужданою силою, не в картині сизого безмежжя простору, сповненого світла, барв і гомону, а в символі нашої сутності, вічного буття народу, його багатства, сили і здоров'я.

Коли не згубив його, не спродав, не пропив, не зрікся — у кожному мить, висвітливши у своїй душі цей символ, воскресаєш, як тлінний Лазар із небуття, і стаєш видний світові, мов хрест на церковній бані — святий і чистий.

Дніпро...

Розділився, монолітний і дужий, досягаючи столиці України, на ріки, річки, потоки й рукави, ніби стомився довгою дорогою і спинитися хоче; обмиває зелені острови, спочиває у замшених очеретом старицях, тихою гладдю засинає на лебединих озерах, аж поки не допаде до зелених круч Печерська — та й вирветься на степовий простір, і благословлять золотим блиском його нестримний біг до моря суворі шпилі лаврських соборів (*За Р. Іваничуком, 182 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Легенди, Прип'ять, творчістю, пісенність, березі, творення, художнього, возз'єднання, безмежний, спалений, дискусія, незгода, позиція, будь-яка, наввипередки, санаторій «Бермінводи», Конституція, президент фірми «Лотос», недоговорити, акту, акта, допомагати, вишеньці, об'єднати, по-перше, інтерв'ю, стаття, Дніпра, Кривого Рогу, чеський.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 4**НАРОДИВСЯ, ЩОБ ОСЯЯТИ УКРАЇНУ**

Серед великих світочів духу, яких дали людській цивілізації народи нашої країни, одне з найперших місць належить геніальному синові

України Тарасові Шевченку. Сто сімдесят років виповнилося від дня народження цього титана мислі і слова, революційного Прометея, провісника «сім'ї вольної, нової», співця вселюдського єднання. Таким живе Тарас у глибині наших сердець, саме таким сьогодні йде по звированій, бентежній, жадаючій миру планеті.

У темній від горя кріпацькій хаті він народився, щоб осяяти всю Україну! Щоб стати тим, у кому найповніше виявив себе творчий геній українського народу.

Поетову з'яву на світ доля зустріла з панським канчуком у руці, і мала вона колір жандармських мундирів, пашіла мертвотним вогнем далеких пустель, та все ж і в битві із, здавалось би, всемогутньою долею поет вийшов переможцем; із безодні відчаю і страждань він піднявся над світом, високочолий, виславши вперед, до нащадків, своїх вірних гінців — любов і крилату надію!

Шевченко довів, що не кожна галузка верби йде на шпіврутени; посаджена навіть у пустелі, вона може дати початок садам для майбутнього.

Все, до чого доторкався Шевченків геній, набувало здатність рости й плодоносити (*Із журналу, 174 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Прямо протилежний, всесвітньо-історичний, солоно-кислий, ексчемпіон, лейб-медик, зметений, благословення, неказаний, неказаний, лебедонька, глибінь, хлопчисько, відкрити, обхопити, схилити, присипати, прегарно, фойє, колье, колібрі, конфетті, Прикаспійська низовина, Національний банк України, по-моєму, Біла Церква, листопада, циркуля, стола.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 5

У Журавці панський двір стояв край села над ставком. Просторий панський дім виступав однією половиною в широкий двір, а другою ховався в розкішний старий садок. Високий частокіл йшов од самих воріт до дому й одділяв широкий чистий двір од садка. На подвір'ї стояли

рядками надвірні хати для челяді, возовня, стайня, льодовня, птичники й якісь невеличкі не то хатки, не то повітки, чисто обмазані білою глиною. Здоровий садок слався зеленими хвилями за домом нагору, скільки можна було скинути оком. В старому садку зеленіла соковита трава. Вишні, черешні, груші, сливи-угорки, тернослив, терен та дерен — все росло густими купами. Подекуди, на крутих горбах, було видно неначе здорові гнізда з густих вишень та терносливу. Коло самого дому, під вікнами, росли кущі жовтої акації, купи мальви. Густий рядок розкішних верб та акації, неначе товста зелена гірлянда, обхоплював панський двір та садок скрізь понад вулицею, поза великим током, поза довгими мурованими волоньями, кошарами та стайнями.

В тому домі жив посесор Станіслав Ястшембський. Його батько колись мав свої села, але жиди так заплутали пана, що він мусив продати села, ледве виплутався з довгів і вмер (*І. С. Нечуй-Левицький, 180 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Запиши прізвища українською мовою. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Чичиков, Советский, Масарик, Балашов, Челноков, Филиппов, Муромцев, Стоич, Ветлугин, Толстой, Горький, Марьин, Чистов, Щипачёв, Семёркин.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 6

Картина навкруги була дуже оригінальна. Продовжасте озеро на двадцять верстов вганялося в степ і блищало між крутими берегами, неначе вкрите легким прозорим покривалом з туману. Місцями кругом озера, а найбільше коло білої пересипі ніби тонули в зеленій воді високі, густі, як ліс, очерети та оситняги, а за пересип'ю синіло Чорне море, піднімалося все вгору, зливалось далеко з туманом на небі, з золотим світом сонця, стояло ніби сумна далека чорна гора і неначе було наготові шубовснуть всією товщею й залити білу пересип, і озеро, і зелені очерети, і широкий степ. І море, і озеро, й синій високий його берег, і широкий степ — все було залите гарячим маревом і прикрите таким легким сивим туманом, що всі сутінки, всі кольори ніби зливались до купи, тільки зверху ясно синіло пишне, кругле, лиснюче небо. В небі крутились

білі мартини й чайки, а здорові білі з червоними носами баби, неначе лебеді, вкривали купами й море, й береги.

Через вузьку пересип скрізь були прокопані єрики, цебто канали, кудю ціле літо йшла дрібна кефаль з моря в озеро жирувать на плавнях, а восени верталась знов у море (*О. Довженко, 178 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

М...тушитися, м...готіти, м...нає, кр...ло, вл...тівши, л...гес...нько, д...ревах, оз...ро, ч...р...да, з...млі, бач...ти, пр...красити, п...р...могти, зб...рається, блак...тне, л...леки, ш...піння, затр...вожилась, приз...млення, л...вада, к...шеня, г...ря, в...сняний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 7

ДЕНЬ ДЛЯ ПРИЙДЕШНЬОГО

Коли мені кажуть «Київ», я бачу Дніпро, стоячи на Володимирській гірці, я хвилююся над неосяжним простором, що відкривається моїм очам унизу, і в мене таке відчуття, неначе я — птах, мовби лечу я, розпластавши руки-крила, заточую великі кола над тим чарівним світом, який лежить унизу. Колись наш пращур теж отак зупинився на Київській горі над Боричевим узвозом і теж зазнав, певне, отакого почуття падіння-польоту і навіки сподобав це місце. А може, вибрав він Київську гору тому, що з неї найдалі було видно, найліпше було виглядати червоні лодії, що йшли по Дніпру, і чорні човники древлян, які спускалися по Десні. Хай там хоч що, а то був геніальний предок, і ми повинні належно оцінити його мудрість.

Коли мені кажуть «Київ», я бачу кам'яні маси будинків і зелені скверики коло них, горбаті вулички і широкі промивини площ, Володимира і стародавні узвози, кам'янисто-безладну площину Подолу й затінені липами вулиці Печерську, чарівливо-хімерну Солом'яну і Татарку.

Коли мені кажуть «Київ», я бачу, як рано-вранці квапиться Київ на роботу на великі заводи, розташовані на околицях, і в незлічені установи — цю неодмінну належність столиці. Я бачу, який молодий наш Київ, який він бадьорий, веселий і життєрадісний (*За В. Шевчуком, 191 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

О(о)рганізація О(о)б'єднаних Н(н)ацій, Р(р)ада Є(є)вропи, Н(н)імеччина, С(с)вят-вечори, Д(д)алекий С(с)хід, Ч(ч)асослов, Н(н)адзвичайний і П(п)овноважний П(п)осол Ф(ф)ранції, Б(б)удинок У(у)чителя, Н(н)обелівська премія, В(в)ознесіння, С(с)ашкова книга, сузір'я В(в)еликий В(в)із, С(с)ибірська річка, П(п)равобережна У(у)ркаїна, К(к)уп'янський район Х(х)арківської області, І(і)нститут Л(л)ітератури ім. Т. Г. Шевченка.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 8**ОСЕЛЯ**

Далеко за межами України відоме народне глиняне житло українських селян.

У багатьох селах будували хати-мазанки. По периметру будівлі в землю спочатку закопували стовпи — «сохи». Між ними набивалися вертикально кілки, які перепліталися лозою або перевеслами соломи (інколи очеретом). Коли каркас був готовий, кликали родичів, сусідів для першої мазки «під кулаки» — глину, перемішану з соломною, забивали кулаками в пліт. Через тиждень — друга мазка. Вона називалася «під пальці» — глину з половиною вдавлювали і розрівнювали пальцями. Для третьої — «гладкої» — мазки в глину додавали половину. Була ще і четверта мазка — «віхтювання»: ганчіркою-віхтем розмивали стіни, наносячи на них тонким шаром якісну глину певного сорту. Для утеплення хат внизу робили низькі і високі (іноді аж під вікна) виступи — призьби, їх виплітали з лози і набивали глиною.

Нарешті наступала черга даху. Це основний елемент житла. На Україні частіше робили чотирихилі дахи. Для покриття використовували житню солому і очерет. Часто дахи робили з виносом. Хати білили ззовні й усередині. Вікна і двері часто обводили червоною глиною, призьбу також фарбували у червоний колір. Ні звір, ні лиха людина, ні хвороба вже не могли поникнути в житло через ці вогняні кільця (За В. Сунрунком, 171 слово).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Поема...балада, дівчина...красуня, Сапун...гора, заєць...русак, рак...пустельник, сестри...жалібниці, художник...пейзажист, тваринка...ласка, хлопець...стрибунець, Іванко...баяніст, польовий...хвощ, грузинка...дівчина, гриби...дощовики, жар...птиця.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 9**ГОНЧАРІ**

Не боги знаходили і добували глину, тим більше не вони ліпили і випалювали горщики. Загальні гончарні форми брали початок ще з часів Київської Русі й навіть раніше. Проте кожний тип гончарних виробів мав свої особливості, які були зумовлені і місцевими традиціями, і сортом глини, і майстерністю гончара.

Тільки спеціалісти могли розібратися у сортах глини. Скажімо, полтавські гончарі розрізняли «піскувату» — піщанисту вогнетривку глину, «сипець» — сильно піщанисту глину, «жорстку» — крупнозернисту глину, «наглинок» — жовтувато-зелену глейку глину. Гончарі використовували глину в чистому вигляді, а також у різноманітних сумішах. Глину привозили з «глинища» і зберігали на подвір'ї. Чим довше вона там лежала, тим краще. Замішану, як тісто, глину били веслами, колотили дерев'яними молотками — «довбнями», стругали спеціальними «стругами», зробленими з уламків кіс або різали дротом. Після цього глину розкачували у різної довжини ковбаски.

Від них гончар відщипував шматочки і обробляв спочатку на ручному, а пізніше на важкому ножному гончарному крузі. Після обробки вироби сушили на подвір'ї або в домашній печі. Вироби у піч ставили рядами, між якими були переділки. Необхідно було стежити за температурою. Вистигали вироби під пічним склепінням (За В. Супруненьком, 181 слово).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

(Вельми)шановний, кисло(молочний), світло(русий), теле(установки), шести(гранник), міськ(рада), пів'(яблука), дит'(ясла), пів(Європи), (Південно)Східна Азія, лісо(насадження), з (діда)прадіда, біло(сніжний), перший(ліпший), івано(франківський).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 10

По обіді на вулиці вдарили троїсті музики і пішли через усе село до корчми, виграваючи дорогою. Заворушились дівчата на городах та в садках, висипались на вулицю, аж перелази затріщали. Жнива кінчались, настав вільний час. Дівчата збирались на гулянку під корчмою. Корчма стояла коло одної греблі над ставком між високими вербами. Всі дівчата були тільки в червоних кибалках, одна Мотря прийшла в квітках та в стрічках. Дівчата зглядались одна з другою та все поглядали на Мотрю. Між парубками зачорніла висока смушева Карпова шапка. Карпо найняв музики дівчатам. Усі дівчата здивувались. Ніхто не догадався, що він найняв музики для однієї Мотрі. Мотря пішла у танець і повела за собою других дівчат. За дівчатами пішли у танець хлопці. Тільки Карпо стояв оддалеки, заклавши одну руку за пояс. Він не любив і не вмів танцювати. Оддалеки він спідлоба дивився на Мотрю, як на її плечах манячили довгі кінці стрічок, як дріботіли в танцях її червоні чоботи, як бряжчало на її шиї добре намисто з дукачами.

Музики разом стали, неначе струни порвали. Дівчата перестали танцювати (І. С. Нечуй-Левицький, 169 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Аби(куди), до(купи), по(друге), до(пізна), на(поготові), ані(трішечки), на(багато), на(четверо), перед(усім), на(перекір), на(сторожі), по(думки), о(півдні), на(дворі), до(крихти), на(мить), до(завтра), на(щастя), по(вік), за(північ), на(їздом).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 11

Скрізь по обидва боки Раставиці на покаті стеляться чудові городи, жовтіють тисячі соняшників, що ніби поспинались та заглядають поверх бадилля кукурудзи на річку; там далі набігли над річку високі коноплі й залили берег своїм гострим важким духом. В одному місці розрослись чималі вишні, а далі од берега, коло самих хат, ростуть дикі груші та яблуні, розкидавши своє широке гілля понад соняшниками; а ондечки серед одного города вгніздилась прездорова, стара, широка та гілляста дика груша, розклала своє гілля трохи не при землі на буряки та картоплю. Соняшники заплутались своїми жовтими головами в гіллі.

Серед села Раставиця входить у широкий ставок. Кругом ставка знов осоки та верби: то стоять рівною стіною, то збились ніби в прездоровий круглий стовп, то пішли берегом, наче вирізаною зверху в зубчики оборкою. На ставу ніби плаває маленький острівець з високими старими тополями та осоками. На греблі знов у два рядки видивляються в воді дуже старі, товсті, дуплині верби, вкриваючи гіллям здоровий панський питель. Нижче од ставка Раставиця знов повилася між зеленими левадами та вербами, а далі сховалась в дубовий ліс та й утекла в Рось (І. С. Нечуй-Левицький, 179 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

Вар(и)(е)во, добр(и)(е)во, брат(и)(е)к, С(и)(і)дней, С(и)(і)рія, д(и)(е)ктофон, Пак(и)(е)стан, ск(и)(е)пидар, м(и)(е)трополит, ф(и)(і)льтр, Хр(и)(е)стиянство, верш(е)(и)во, вул(и)(е)чка, м(е)(и)ливо, мар(е)(и)во, Марус(и)(е)н, дочч(е)(и)н, дорожн(и)(і)й, самобутн(и)(і)й, дез(и)(і)нформація.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 12**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД У СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Український народ є другою за чисельністю слов'янською нацією, близько спорідненою з росіянами та білорусами. За офіційними даними наприкінці дев'яностих років у світі налічувалося близько сорока п'яти мільйонів українців. Переважна більшість їх, понад тридцять шість

мільйонів, живе в Україні, на своїй батьківщині. Чимала питома вага українців у прикордонних районах Росії і Білорусії, Молдавії, Чехії, Словаччини та Румунії, а також у Польщі, де кількасоттисячне українське населення розселилося по всій країні.

Гноблення, безземелля, брак робочих місць гнали колись сотні тисяч українців на чужину. Вихідці з України несли сільськогосподарський досвід у Сибір і на Далекий Схід, у Бразилію і Аргентину, освоюючи цілинні землі, рубуючи ліси і сіючи хліб. Вони чимало зробили для становлення на шахтах і металургійних заводах у Сполучених Штатах Америки. Дісталися українські емігранти до далекої Австралії.

Трагічні випробування, пережиті народом, не змогли здолати властивих національному характерові доброзичливості, тонкого естетичного й емоційного чуття. Народ витримав суворий іспит, не раз засвідчуючи свою життєздатність, зумів знайти власне місце в країнах поселення, дати не лише старанних фермерів, а й творчу та наукову інтелігенцію, політиків, спортсменів (*Із журналу, 175 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання. Постав подані іменники в кличному відмінку:

Лікар(е)(ю), Львов(е)(у), Григорі(є)(ю) Олександр(е)(у) Петрович(е)(у), Галин(о)(е), Тан(е)(ю), Полтав(е)(о), сторож(е)(у), інженер(е)(у), жайворонк(е)(у), Людвіг(е)(у), читач(е)(у), бабус(е)(ю), Харков(е)(у), дід(е)(у), кра(є)(ю), Павл(е)(у), пан(е)(у), брат(е)(у), Марі(є)(ю).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 13

Великий поет живе у своїх творах. Його образ, світ думок і почувань, прагнень та ідеалів постає перед нами насамперед з того, що він писав, чим збагатив духовну скарбницю людства. Водночас, прочитавши твори поета, ми проймаємося невідступним бажанням у всій повноті й точності пізнати його життєвий і творчий шлях, громадську діяльність, духовні інтереси і запити. І не тільки тому, що все це нерідко допомагає глибше прочитати твори у зв'язку з конкретно-історичними умовами їх виникнення, а й тому, що труди і дні геніальної людини виявляють суттєві прикмети епохи, в яку він жив.

У з'ясуванні окремих епізодів, деталей життєвого і творчого шляху письменника важливу роль відіграє мемуарна література — щоденники, автобіографії, перекази, спогади, автори яких були учасниками або очевидцями описуваних подій, — звичайно, тоді, коли вона правдиво, історично точно відтворює факти і явища громадсько-політичного, літературно-мистецького процесів.

У поемі «Гайдамаки» Шевченко засвідчив, що головним її джерелом були народні перекази, які, по суті, теж є спогадами, тільки усними. Поет надавав особливого значення народній інтерпретації історичних подій, минуле його цікавило не само по собі, а передусім як можливість поставити звияжні діла предків на службу сучасності (*В. Шубравський, 175 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання. Постав слова у родовому відмінку однини.

Офіс(а)(у), граніт(а)(у), цукр(а)(у), хліб(а)(у), відльот(а)(у), капітал(а)(у), сад(а)(у), барвінк(а)(у), палац(а)(у), завод(а)(у), Іван(а)(у), батьк(а)(у), іменник(а)(у), долар(а)(у), Пирятин(а)(у), Кривого Рогу(а)(у), Харков(а)(у), Дніпр(а)(у), Єнісе(я)(ю), колектив(а)(у), Дінц(я)(ю), студент(а)(у).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 14

У ВЕСНЯНОМУ ЛІСІ

Добре пригріває вже весняне сонечко, підсихає в лісі земля. Все навколо оживає: дерева, трави, комахи. Веселіше співають птахи, а їх уже прилетіло чимало! Глянь, як набубнявіли пуп'янки на гілках, от-от розпукнуться.

Бачиш — полетів перший метелик. Це кропивниця. Невже вона встигла так швидко вирости? Звичайно, ні. Є такі метелики, що не гинуть від холоду, а залізуть кудись у щілину й перезимують там, пересплять до весни. Так і кропивниця. Тому вона й перша серед метеликів з'являється.

А давай-но підійдемо до мурашника. Він теж ожив! Дивись, як сновигає мурашня. Правда, мурашки ще не такі швидкі, як улітку. Та за кілька днів вони прокинуться зовсім від сну.

Повилазили мурашки — й одразу до роботи. Одні волочать здобич додому, другі займаються ремонтом будинку, який трохи попсувався за зиму.

Кому ж приємно жити в будинку, що протікає? Всі стіни погниють, а потім з хати тікай. Ніколи не руйнуй мурашників, бо мурашки знищують лісових шкідників і цим допомагають зберігати ліс.

А що це гріється на камінчику? Е, які ми необережні: злякали ящірку, це вона після зимової сплячки вилізла погрітись на сонечку. Ящірки теж корисні. Вони поїдають мух, різних шкідливих комах (*З журналу, 182 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

За(світла), на(вічно), від(давня), поза(торік), по(іншому), без(відома), більш(менш), тет(а)тет, рік(у)рік, сама(самотою), дуже(дуже), що(літа), будь(коли), так(то), по(одинці), попід(тинню), з дня(на)день, по(філософському), тихо(мирно), один(в)один, з боку(на)бік.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 15

Учитель лише тоді має право бути наставником, вихователем, коли, розуміючи й серцем відчуваючи безмежне дитяче довір'я і неминучу в зв'язку з цим дитячу беззахисність, владу свою над дитиною будує на цьому довір'ї і цій беззахисності. Тут треба вдуматися, серцем вслухатися в те, що ж це таке — безмежне довір'я? Може, дитина свідомо відмовляється від усього особистого, сліпо довіряючи вам, педагогові; можливо, вона все робить для того, щоб відмовитися від особистої волі, утіх, задоволень?

Ні, справа стоїть зовсім не так. Дитяче довір'я, яким би безмежним воно не було, — це довір'я істоти, яка прагне до духовного багатства, багатогранності особистого життя — до багатства вражень, думок, естетичних насолод, до багатства спілкування з людьми. Дитині хочеться, щоб хтось старший, мудрий, який має життєвий досвід, узяв на себе турботу про її благо. Бережіть, як неоціненне багатство, це бажання. Поки воно є, шлях до дитячого серця перед вами відкритий. Джерело дитячого бажання бути хорошим, якщо хочете, й полягає в цьому — берегти дитяче прагнення до того, щоб ви стали другом і наставником.

Безмежно довіряючи педагогові, дитина серцем відчуває, що її старший друг знайде вихід зі становища, яким би нелегким воно не було... (В. О. Сухомлинський, 183 слова).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

С(з)користуватися, з(с)житися, з(с)садити, с(з)фотографувати, роз(рос)повісти, роз(рос)писати, при(пре)в'ялити, при(пре)клеїти, об(оп)ходити, через(черес)сідельник, при(пре)дбати, пре(при)тензія, пре(при)освящений, пре(при)зидент, при(при)звисько, без(бес)порадний, пре(при)добрий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 16

Багаторічний досвід виховання юнацтва переконав мене в тому, що коли слово живе в душі людини, коли воно не перетворюється в лузгу,— воно може стати могутнім засобом самовиховання. Учить хлопчиків і дівчаток не кидати слів на вітер, нічого не говорити «просто так», задля красного слівця. Я повчаю своїх вихованців:

Якщо ти хочеш зробити ось так, але не впевнений, що зробиш, ніколи не кажи: даю слово, що зроблю. Краще скажи: хочу примусити себе зробити ось так, примушу себе зробити ось так. І змушувати себе. Як би не було важко, добивайся поставленої мети. Десять разів перероби, але зроби так, щоб не було соромно перед людьми.

Не забувайте, що процес самовиховання ніколи не йде гладенько, без труднощів. Немає доблеснішої перемоги, ніж перемога над власними слабостями. Пам'ятайте, вихователі юнацтва, що правдивість — це передусім чесність перед людьми і водночас перед власною совістю. Правдива оцінка самого себе — що я вже можу й чого не можу, як я просуваюся до тієї вершини самовдосконалення, досягнувши якої, я маю право сказати: я господар своєї волі,— правдива оцінка всього цього є наріжним каменем правдивості й чесності (В. О. Сухомлинський, 175 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Вице(губернатор), овоче(сховище), люби(мене) (рослина), пів(Харкова), пів(озера), супер'(яхта), псевдо(теорія), купівля(продаж), гала(концерт), хліб(сіль), авто(парк), стоп(кран), Дід(Мороз), інженер(енергетик), мати(й)мачуха, перекоти(поле), зоре(пад), електро(генератор), пед(університет), екс(позиція), прем'єр(міністр), людино(день).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 17

Учити дитину бачити, розуміти, відчувати серцем людей — це, мабуть, квітка в садку, яка найтонше пахне, ім'я цій квітці — виховання почуттів. Наша любов до дітей має бути такою, щоб у дитини пробуджувалася чутливість серця до навколишнього світу, до всього, що створює людина, що служить людині, і, звичайно, насамперед до самої людини. Я твердо переконаний, що виховання людського благородства в дитячому серці починається з олюднення його ставлення до людей, одухотворення цього ставлення чистими, піднесеними почуттями поваги до людини і передусім поваги до матері й батька.

Разом з батьками ми добиваємося того, щоб шкільні роки, особливо роки навчання в початкових класах, були школою сердечності. Найцінніші уроки в цій школі — створення краси, турбота про красиве для людини. Усе, що дає дитині естетичну насолоду, радість, задоволення, має чудодійну виховну силу. Діти створюють красу для сім'ї, для матері й батька, для інших людей.

Восени в нас проводиться Свято Троянди. Це і сімейне, і шкільне свято. Передусім сімейне. На цьому святі немає неширих, підроблених дитячих почуттів, штучного, не властивого природі дитини. Наші дитячі свята проводяться головним чином у сім'ї, але готує дітей до них школа (За В. О. Сухомлинським, 177 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Не(що)дня, де(хто), де(що), (як)(най)більше, злови(но), поїхав(таки), чи(мало), не(начебто), будь(з)ким, іди(бо), будь(де), отакий(то), казна(за)що, ні(би)(то), комусь(то), тоді(то), чим(дуж), що(духу), нехай(іде), мовчи(бо), що(середі), тільки(що), казна(хто), дивись(но), не(що)дня, як(би), що(б), хтозна(скільки), наче(б)(то).

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 18

І дочка Олеся — всьому роду втіха.

Тиха, без єдиної хмаринки на чолі, майстриця квітів, чарівних вишивок і пісень. Всі співали. Багато думок промайнуло в матері. Усе життя ніби проплило перед очима. І материнське горе, і радощі, і турботи, і невпинна праця на велику родину з дрібними діточками, на громаду, на державу. Та повиростали непомітно сини, порозліталися на всі сторони, добра слава пішла по світу про синів, що показали себе і в зброї, і в науці, і в звичайних трудах над землею. І ось з'їхались нарешті вони до рідної хати, щоб ушанувати її материнську старість — п'ятдесят та ще п'ять років! Зворушена до краю своїм оцим дорогим святом, піснями і всіма плодами свого простого робочого життя, добра і щедра мати, взявши чарчину, що легенько тремтіла в її маленькій сухій руці, подивилася на своїх дітей:

— Спасибі вам, діточки, що побачила вас укупі хоч раз за стільки літ. Все ніколи та ніколи, широкий світ настав. Пошли ж вам, Боже, щасливу долю та сили в руки, щоб виповнити свій довг перед миром, щоб возвеличити трудами красну землю нашу українську, аби цвіла вона багатством і згодою... (*О. Довженко, 177 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

Т...мянний, порт...єра, котят...ся, міл...йон, компан...йон, нен...чин, гет...манщина, Мол...єр, Гор...кий, прал...ня, вишен..., людс...кість, зірон...ка, борот...ба, буд...мо, жмен...ці, черешен..., чорнісін...кий, їдал...ня, Трет...яков, Аркад...єв.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 19

Дійсно, лоза зразу кінчилась, і ми вийшли на чистий піщаний висип. Перед нами була тиха широка Десна. За річкою крутий берег, а далі, праворуч, другий висип і лози. За лозами темні ліси, а над рікою і над лісами вечірнє небо, якого я ніколи таким ще не бачив.

Сонце давно вже зайшло. Але його проміння освітлювало ще з-за горизонту верхи велетенського нагромодження хмар, що насувалися з заходу на все небо. Хмара була важка, темно-темно-синя, внизу зовсім чорна, а самий верх її, самий вінець майже над нашими головами було написано шаленими крученими криваво-червоними і жовтими мазками. Величні німі зловісні блискавці горобиної ночі палахкотіли, не вгасаючи, між шарами хмар. І все це одбивалося в воді, і здавалося, що ми стояли не на землі, що ріки немає, а є міжхмарний темний простір, і ми, розгублені в ньому, малесенькі, як річні піщинки. Небо було надзвичайне. Природа була ніби в змові з подіями і попереджала нас своїми грізними знаками.

Риба боялася такої ночі і шугала по висипах на міліні. Десь за нами і ліворуч попід хмарою носилися ракети, мов змії. Було видно спалахи, немов блискавки (*О. Довженко, 171 слово*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання:

В...ічливий, роз...ява, здоровен...ий, священ...ик, несказан...ий, ден...ий, істин...ий, вин...ий, пас...я, божествен...ий, завершен...ий, силен...ий, довгождан...ий, ран...ій, туман...ий, закон...ий, недоторкан...ий, нездолан...ий, незлічен...ий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 20**ГОГОЛЬ І МИСТЕЦТВО**

Життя і творчість М. В. Гоголя, видатного російського письменника, нерозривно зв'язані з Україною. Тут на щедрій на таланти землі

Полтавщини у селі Великі Сорочинці біля Миргорода 1 квітня 1809 р. він народився.

У невеличкому селі Василівці, або як його називали ще Яновщині, у небагатому але затишному маєтку батька минуло його дитинство. На Україні, у Полтаві, а потім у Ніжині він навчався.

Поетичні перлини, розсіпані щедрою рукою генія у творах М. В. Гоголя, давно вже привертають увагу багатьох художників, композиторів.

Важливе, з цього погляду, місце в творчості посідають повісті, написані на українському матеріалі, зокрема «Тарас Бульба».

Мабуть, усі знають оперу «Тарас Бульба», яку написав великий український композитор М. В. Лисенко. Та далеко не всім відомо, що, крім опери М. В. Лисенка на сюжет «Тараса Бульби» створено ще вісім опер, кілька балетів, Українську симфонію (автор М. Глінка), Слов'янську рапсодію для оркестру.

Засновники українського театру Михайло Старицький та Марко Кропивницький увели «Тараса Бульбу» на сцену, інсценізували повість та створили чудовий образ народного героя.

Малюнки і картини за сюжетом українських повістей Гоголя створили І. Крамськой, В. Маковський, К. Трутовський та інші (*Із журналу, 171 слово*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання. Записати українською мовою:

Платонов, Буслаєв, Александров, Лихачёв, Богородицкий, Михайлов, Киселёв, Алексеев, Белов, Востоков, Скобцев, Гаврилов, Привалов, Третьяков, Братчиков, Пришвин, Яковлев, Подьячев, Фадеев, Лебедев.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 21

КРИНИЦЯ

Якщо десь не могли дошукатися води, то кликали Андріяна. Іноді приїздили до нього із далеких степових сіл, із найлютішого безводдя. Він перейняв від одного степовика, з яким був у полоні, забутий усіма спосіб, котрим начебто ще користалися скіфи, обживаючи Південь. Воду шукав з допомогою соломи. На місце, де хотілося б мати криницю,

на ніч розкладав соломі, а ще краще — рогозяні кулі. На світанку їх оглядав та ніби бачив по них, що діялося під землею. Щоб не всі кулі однаково проймалися вологістю, то ночі обирав безросяні. На заповітне місце вказував найвологіший куль...

Те чаклування іноді доводилося повторювати по кілька ночей підряд, переходити з одного місця на інше. На низині простіше, там можна побачити все по деревах, по травах, на високому ж суходолі відшукувати джерело нелегко, а ще важче добутися до нього крізь руду товщу Півдня. Й нічим так не страшне підземелля, як отією латочкою неба, яка щодень меншає над тобою так, ніби має зникнути зовсім. А зате потім дарується тобі щаслива мить, коли раптом з вічної тиші озветься ключ тривожно, наче саме серце землі, і вмить з'єднає тебе з небом... (*В. Земляк, 178 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання. Переклади з російської мови на українську. Склади з трьома словами (на вибір) речення.

Прикарпатье, Полесье, побережье, бездорожье, кассир, священный, кроссворд, бассейн, шоссе, массаж, знания, соломенный, воссоединение, оттенок, хобби, хоккей, барокко, панно, ванна, алло, иммиграция, каньон, миллион, адъютант, портье, курьер, конференсье.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 22

ХАТО МОЯ, РІДНА ХАТО!

Рідна батьківська хато! Ти впливаєш із туманної далечі минулих літ і стоїш переді мною білим видом, немов хмарина серед буйного цвітіння вишень.

Яким теплом і лагідним родинним затишком, якою добротою та материнською ласкою віє від тебе, рідна хато!

Перші спогади про хату — немов рожевий досвіток дитинства. Біля стелі у тебе над головою, під дубовим тесаним сволоком засохлі польові квіти. До сволока на гачку прикріплена мотузочками вербова колиска. Мати наспівує колискову пісню про котика-воркотика.

З батьківської хати розпочиналося пізнання світу. Білі стіни, біла стеля — неначе виткані з маминого полотна. Сонячне сніп'я лилося

через вікна, і від того на стінах вигравали розгаптовані квітами рушники, розпростерли крила, немов півники, кували голубі зозулі, воркували сизі горлиці. Червоні кетяги калини аж горіли в дозрілій пишноті. Золотисті китички хмелю звисали з рушників до самого столу і пахли хлібом. А може, то йшов дух від паляниць, які спекла мама на капустяному листі й поклала на стіл, накривши білою скатертиною.

Усім найкращим, що є в моїй душі, завдячую тобі. Ти навчила мене змалку поважати старих, шанувати батька й матір, бути терплячим, чесним і роботящим.

Будь благословенна, хато моя! (І. Цюпа, 170 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо написання цих орфограм.

Амальгама, браконьер, гондольер, альбатрос, газель, Львів, Маріуполь, Тянь-Шань, більше, пальці, їдальня, Уманщина, інший, кінчик, менший, громадянський, листя, сьогодні, різьба, різьбаний, тьмянний, палац, Єлець, молодець, скриньці, гойдалці.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 23

МОЛОДА ВЕСНА

Блакитними очима дивиться мені в очі весна.

Вона ще молода, усміхається святково й чисто, в її ледь чутному диханні — збудлива таємниця свіжості, краси природи, що завжди відроджується й відроджується.

Ще так недавно бігла по дніпровських кручах рудою лисицею осінь, бігла барвисто, холодним повітом несло від її прудкого, безповоротного бігу. Так недавно дихало в її думки студеним пахом зів'ялого листя, а вже сьогодні — лагідне, шовковисте повітря весни купає мої очі, вся земля ніби випромінює благодатну снагу, що допомагає рости не тільки траві, квітам, деревам, а й мріям людським.

Стоять верби, опушені зелененьким листям, і, здається, чують сплески журавлиних сурем у піднебессі, легенький, бентежний передзвін, прозорий, кришталевий.

Протягом усієї минулої зими я відчував: щось має статись у цьому світі, щось неминуче станеться. І тепер, коли прийшла весна, коли ві-

йнула тобі в груди тлумовиськом перших своїх, тонких, таких пам'ятних запахів, коли в мене все помолоділо, мов вербове пагіння над дніпровською водою, то я добре знаю: очікуване прийшло, наче народжене силою мого бажання, і наймення йому — синя та золота весна на дніпровських кручах (Є. Гуцало, 170 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Прем'єр, в'ялити, м'ясний, риб'ячий, зв'язаний, роз'юшити, пан'європейський, дит'ясла, супер'яхта, пів'яблука, пів-Європи, пів-Юкатану, пів-Яффи, кон'юнктура, ін'єкція, інтер'єр, п'єдестал, Рейк'явик, Луб'янка, екстер'єр, Х'юстон, Соловійов, Воробійов, каньйон, віньєтка, павільйон, лосьйон, Вязьма, рюмсати, брязкіт.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 24

ПЕРЕД ШТОРМОМ

Гори підступають до самого моря, і його хвилі раз у раз зазирають у темні ущелини, в широкі гирла річок, струмків. Далеко, аж за горизонт, тягнеться вздовж берега пласка рівнина, утворена тисячолітніми виносками каламутних рік, на яких давні греки шукали колись золоте руно. Гори, суворі, холодні, здіймаються високо, у хмари, нависаючи над усім, що знаходиться внизу: над крутими горбами, піщаними косами, розкиданими де-не-де пасовиськами. На вузьких смужках землі пасуться коні, росте який-не-який хліб.

Де-не-де гори підходять до самого моря, гострі, скелясті, мертві. За ними — безмежний сніговий хребет, холодний, як безнадія. Холодом смерті віє від тих снігів; крижані вихори зароджуються у піднебессі, подають у тепле море; чорний дим хмар клубочиться між горами й водами, пожадливого тягнеться до сонця. Сонце, начебто злякавшись, утікає від нього далі й далі, і на морі починає діятися щось несамолюбне.

Десь над гірським обрієм зародився величезний змій, зітканий з примарливого жовтогарячого світла, круто вдарився в небо, полетів вище й вище. Згодом, здійнявшись круто, закрив своєю темною кулястою

головешкою півнеба, впав звідти на море. Залишившись із ним віч-на-віч, став хлебтати з моря світло, чорнота насувалась на море звідусіль (*В. Шевчук, 178 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила їх правопису.

Влітку, взимку, навесні, напровесні, восени, вдень, вночі, безвісти, віднині, віддавна, вдвоє, вперше, внічію, вдосвіта, спідлоба, босоніж, натщесерце, абикуди, анітелень, щодня, чимало, без жалю, на жаль, до вподоби, таким чином, сама самотою, десь-інде, часто-густо, по-козацьки, по-українському, по-своєму, по-материнськи, рік у рік, плече в плече, пліч-о-пліч.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 25

ТРЕТЄ ТИСЯЧОЛІТТЯ

Поколінню, що переступає рубіж третього тисячоліття, випала щаслива нагода. Хай умоглядно, але все ж відчути себе причетним до таких грандіозних історичних перетворень, як зміна епох.

Звісно, наївно і безпідставно чекати від віку, що настає, якихось несподіваних механічних нововведень, покликаних до невпізнанності змінити життя, чи тішити себе надією на раптовий вплив незбагнених добрих див. Мова про інше: волею долі, свідомо чи несвідомо, нам дано відчути саму атмосферу цього незвичного часу. Об'єктивна реальність складається таким чином, що мимохіть заповнює свідомість уявленнями масштабними — від прадавнини до неозорого майбутнього.

У жодному разі не претендуючи на всезагальність і всесприйнятність, висловлюю припущення, що все-таки більшість із нині сущих певним чином реалізує своє минуле, покладаючи одночасно привабливі сподівання на грядуще. Це абсолютно нормальний процес своєрідного пошуку смислу буття. Безперечно, кожному хочеться мати у своїх активах якомога більше добрих справ, адже це основний (якщо не єдиний) критерій доцільності існування. Молодою країною вступила на неоглядний путь майбутніх віків незалежна Україна. Плани у неї — величні. Підстави тому — велична історія (*І. Шаров, 170 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми в підкреслених словах, поясни пунктограми. Повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила їх правопису.

Вузлик, вулиця, полиця, вогник, горщик, вершечок, віконечко, стежечка, паливо, марево, морозиво, сяєво, картоплиння, терниння, ласовиння, шумовиння, бакенщик, прозаїк, механік, віолончеліст, ліцеїст, дресирувальник, скрипаль, вихователь, учитель, вівчар, тесляр, таксист, банкір, лікар.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 26**БАТЬКО**

Багато я бачив гарних людей, ну такого як батько, не бачив. Голова в нього була темноволоса, велика і великі розумні сірі очі, тільки в очах чомусь завжди було повно смутку: тяжкі кайдани неписьменності і не-свободи. Весь в полоні у сумного, і весь в той же час із якоюсь внутрішньою високою культурою думок і почуттів.

Скільки він землі впорав, скільки хліба накосив! Як вправно робив, який був дужий і чистий! Тіло біле, без єдиної точки, волосся блискуче, хвилясте, руки широкі, щедрі. Як гарно ложку ніс до рота, підтримуючи знизу шкоринкою хліба, щоб не пократать рядно над самою Десною на траві. Жарт любив, точене, влучне слово. Такт розумів і шанобливість.

Одне, що в батька було некрасиве,— одяг. Ну такий носив одяг негарний, такий безбарвний, убогий! Неначе нелюди зухвалі, аби зневажити образ людини, античну статую укрили брудом і рванням.

І все одно був красивий,— стільки крилося в ньому багатства. Косив він чи сіяв, гукав на матір чи на діда, чи посміхався до дітей, чи бив коня — однаково.

З нього можна було писати лицарів, богів, апостолів, великих учених чи сіячів — він годився на все. Багато наробив він хліба, багатьох нагодував, урятував од води, багато землі переорав, поки не звільнився від свого смутку (*О. Довженко, 176 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай диктант, поясни в підкреслених словах орфограми, поясни пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила їх правопису.

Баластний, компостний, контрастний, форпостний, студентці, гігантський, курсантський, тижневий, зап'ястний, пестливий, кістлявий, проїзний, пісний, чесний, щасливий, якісний, кількісний, п'ятихатський, пристрасний, масний, брязнути, бризнути, блиснути, плюснути.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 27**ЛЮДСЬКА БАЙДУЖІСТЬ**

Моя цивілізація тримається на культі Людини, що пробивається крізь осіб. Віками вона прагне показати Людину, так само як вчить крізь каміння бачити Собор.

По-старому височать на землі великі пам'ятники духу — собори, обрамлені витягнутими вгору спорудами нового віку техніки. По-старому неспокійна людина хапається клаптика теплої землі і високого неба, щоб відчувати точку опори, щоб знайти на мить себе — спробувати щось у собі осягнути. Але землю вкривав асфальт і бетон, небо затягується димами і ревом моторів, і кудись шалено, в метушливій тривозі летить життя, засмоктує і не залишає тієї чистої години для душі, коли можна замислитись над собою і подумати про головне.

Куди ж іде життя? Чи ми ведемо життя, чи життя веде нас, кинувши нам для забави дешеві замітники Слова — телевізор, футбол, алкоголь?

Чи людина ще щось значить у цьому потоці життя? Чи вже вона тільки пасажир сліпого корабля, що несеться назустріч ночі? Якщо вона нічого не бачить, то що ж тоді може значити корабель?

І все ж таки — чи значить, чи важить вона хоча б стільки, щоб зусиллями власного розуму і волі зупинитись перед прірвою? (*Із журналу, 177 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Величний, стемніти, братство, парубоцький, схвилюватися, Благові-

щення, В'ячеслав, пів'яблука, парфуми, фін, феєрверк, Чикаго, півогірка, бароко, курйоз, Святослав, Гюго, інтерв'ю, порт'єра, мільйон, каньйон, білчення, тарілці, вишеньці, степ, дріб, суддя, весілля, шість, шести, шостий, пущений, сльозами, гоголівський музей, нежданий, військовополонений, військово-морський.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 28

Розгорнута відповідь на лінгвістичну тему — це в основному роздум, в якому виділяються теоретичні положення (тези) і докази. Кожна теза потребує доказів, підстав, прикладів, які підтверджують, доводять істинність думки.

Кожне наступне положення має органічно впливати з попереднього та бути підґрунтям для наступного. У цьому логічна послідовність викладу думок.

Докази — це приклади та їх пояснення. Слід пам'ятати про відповідність між теорією та прикладом, оскільки це свідчить про свідоме засвоєння матеріалу.

Правильною є відповідь, в основі якої істинні знання (наукові, об'єктивні, достовірні). Готуючи відповідь, пам'ятайте, що ви маєте дати правильне розуміння понять, термінів, якими позначаються ці поняття, ясно викладати свою думку.

Відповідь на уроці, екзамені має вступ, основну і заключну частини.

Намагайтеся вибрати найточнішу для даної ситуації форму відповіді. Неточна й неповна відповідь свідчить про поверхові знання і не може бути високо оцінена.

Пам'ятайте: вашу відповідь оцінюють не тільки за глибиною знань, важливе значення має також ваше поводження, манера говорити. Якщо ви відповідаєте тихо, мляво, невиразно — складається враження, що знання у вас слабкі, поверхові, неповні; надмірно голосно — значить, ви невдумливий, нерозважливий. Стежте за розміреним темпом мовлення, виразною дикцією, керуйте своєю мімікою, жестами (*За В. Вороніною, 178 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила

щодо їх написання.

Лук'ян, батька, діду (дідові), мільйон, бульйон, Дід Мороз, оберлейтенант, радіомовлення, просьба, обличчя, хазяїн, несправедливість, сузір'я Близнят, громадсько-політичний, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Верховний Суд України, Прип'ять, хвастливий, будь-коли, кімната-музей, запорізький.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 29

У ЧОМУ СЕНС ЖИТТЯ

Можна по-різному визначати мету свого існування; але мету треба мати — інакше то не буде не життя, а животіння.

Треба мати і принципи в житті. Добре навіть викласти їх у щоденнику, проте, аби щоденник був «справжній», його нікому не можна показувати — писати лише для себе.

Одне правило повинно бути у кожної людини, в її меті життя, в її принципах життя, в її поведінці: треба прожити життя з гідністю, щоб не соромно було згадати.

Гідність вимагає доброти, великодушності, вміння не бути обмеженим егоїстом, бути правдивим, вірним товаришем, знаходити радість у допомозі іншим.

Заради гідності вмійте відмовлятися від дрібних утіх, та й від великих теж... Уміти вибачитися, визнати перед іншими помилку — краще, ніж хитрувати і брехати.

Обманюючи, людина передусім обманює саму себе: гадає, що вдало збрехала, тоді як люди зрозуміли це, але з делікатності промовчали. Брехня завжди помітна. Людям особливе відчуття підказує — брешуть їм чи кажуть правду. Але чи то нема доказів, чи просто (і так буває часто) — не хочеться зв'язуватися... *(Із журналу, 172 слова).*

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Мереф'янський, меншістю, зцідити, оддячити, донечка, звільнений, неоціненний, моделлю, диригент, контрастний, пізній, торфомашинобудівельний, синьоокий, Міністерство освіти і науки України, міні-спід-

ниця, Нова Гвінея, Гімалаї, феєрія, Чикаго, Париж, журі, парашут, Луньов, Федосєєв, зав'яжеш.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 30

СВІТЛО В ІМЛІ

Глибока осінь зависла над невеликим містом Охтиркою. Січе дрібна мжичка, мрячно й холодно. Поза центральною вулицею, де світять чотири газові ліхтарі на все місто, скоро зайде ранній осінній вечір, лягає непроглядна тьма, яку не можуть здолати кволі вогники гасівок, що тьмяно поблискують крізь вікна старосвітських одноповерхових будиночків. У всьому місті є тільки три світляні точки. Це парові млини Курила та Виноградова й ще велика мануфактурна крамниця Пономарьова, де світить електрика від малопотужного динаміка на тих млинах. Коло великої вітрини пономарьовської крамниці завжди людно. Людей, як метеликів вогонь, приваблює до себе єдина електрична лампочка, яка освітлює вітрину. Вони ще гаразд не знають, як зветься та новина, що її завіз сюди хтозна-звідки багатій, — одні непевно вимовляють чудне нове слово «лектричество», а більшість каже по-своєму — «штучний вогонь». І часом чути, як хтось, поблискуючи очима, в захваті шепоче сам до себе: «Диви, до чого додумалась людина».

Через рік Пономарьов утнув на подив усьому місту ще більше чудо: поставив серед вітрини іграшкового зайця з морквою в передніх лапах, і той заєць, тільки-но ввечері засвічувалась електрична лампочка, весь час підносив собі до рота моркву. Невже та чудодійна сила, що беззвучно засвічує через дріт електричну лампочку, рухає заячі лапи з морквою! (Із газети, 179 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Сап'янці, рязанський, сплигнути, притихлий, притихлий, без'ядерний, височина, височінь, вуличка, смужечка, здоровенний, стриманий, Полісся, возз'єднання, шістнадцять, запорізький, півзошита, темно-русь, вічнозелений, воєнно-економічний, легко одягнений, Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, Сідней, рік у рік, сама самотою, по-моєму.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Нині минули ті часи, коли рослинне існування як анабіоз цілих поколінь давав лише сіреньку пляму на карті світу. Тепер інша доба. Незалежно від нашої волі ми включаємось ланкою в життя нашої планети, вкритої нервовою сіткою атомних мін і політичних вулканів, що клеко-
тять, готові до вибуху.

Нині брак великої мудрості, великої поваги і любові до людини, великої відповідальності за спадщину предків і долю нащадків відчувається як найбільша рана людства. Рана, в яку може вкинутися смертельна інфекція, найстрашніший її носій — напівосвічений єфрейтор, рішучий напівінтелігент. З гімназії чи семінарії він знає фразеологію культури і цивілізації. Але не знає тієї конденсованої духовної сили, життєвої сили, що стоїть за словами, тому він залюбки підмінює слова, відважно жонглює ними і робить сліпучий феєрверк — тимчасову ілюзію правди. Не замислюючись над одвічними законами розвитку життя, він діє так, наче їх зовсім нема, а потім десяткам геніїв не впоратися з тим, що він накоїв (*За Є. Сверстюком, 179 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Віч-на-віч, задовго, коли-небудь, безвісти, по-київські, на жаль, зранку, з ранку до вечора, спочатку, з початку розділу, вмившись, канарєєчка, шість, шести, сонечко, Шевченківська премія, неподоланий, неподоланий, киргизський, Псалтир, Верховна Рада України, тривога, лимонад, пів-Ялти, Донської, Белінський.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 31

Природа створювала багато мільйонів років, поки не створила, і ось цю творчу діяльність природи слід, я гадаю, треба поважати, треба прожити життя із гідністю і прожити так, аби природа, що працювала над нашим створенням, не була ображена.

Способи різні, але для кожного є щось доступне. Якщо недоступне вирішення державних питань, що неодмінно підвищує рівень щастя, коли питання ті мудро вирішуються, то підвищити цей рівень можна в межах свого робочого оточення, в межах своєї школи, в колі своїх друзів і товаришів. У кожного є така можливість.

Життя — насамперед творчість, та це не означає, що кожна людина, щоб жити, мусить народитися художником, балериною або вченим. Творчість теж можна творити. Можна творити просто добру атмосферу довкола себе, як зараз висловлюються, ауру добра навколо себе. Приміром, у товариство людина може принести із собою атмосферу підозріливості, якогось гнітючого мовчання, а може внести одразу радість, світло. Ось це і є творчість. Творчість — вона безперервна. Відтак життя — вічне творення. Людина народжується і залишає по собі пам'ять. Яку вона залишить по собі пам'ять? Про це треба дбати не з якогось там певного віку, а, гадаю, з самого початку, адже людина може піти з життя в будь-який момент і в будь-яку мить. І яку пам'ять вона по собі залишає, — це дуже важливо (*За Д. Лихачовим, 179 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми й пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Реп'ях, Крима, гніву, андорський, лібрето, тривога, сузір'я Великої Ведмедиці, сьогодні, Сімферополь, Сицілія, імбир, спирт, знадвору, мимохідь, щоліта, усього-на-всього, тому-то, абиякий, котрогось, блідожовтий, жовтогарячий, Пришвін, Толстой, Горький, Анікін, орден святої Ольги, Лесині вірші, Петрів батіг.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 1

ІДЕМО ДО ШЕВЧЕНКА

Поет гаряче любив свою Кирилівку, її природу, невеликий батьківський садок. Злиденне життя кирилівських селян спонукало їх до бунтів та непокори поміщикам. Приїзди в село Тараса зміцнювали ці настрої.

На початку ХХ століття передові селяни по-новому бачили шляхи свого визволення. Кирилівський селянин Іван Могильний разом з іншими агітаторами — онуками Тараса по братах Микиті й Йосипу — Митрофаном Шевченком, Тимофієм Шевченком, Варфоломієм Ковтуном таємно читали у місцевій школі революційну літературу.

П'ять онуків Тараса Шевченка брали участь у подіях першої буржуазно-демократичної революції в Росії, деякі з них загинули на її барикадах. Роки не віддаляють народ від Кобзаря. Тарасові твори читали в хатах при світлі тьмяного каганця, їх вчили напам'ять, читали на зібраннях. У 1914р. земляки і родичі поета, порушивши заборону, зібралися на 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка. На садибі брата Йосипа посадили на пам'ять дубок, а на місці хати батьків поклали жорновий камінь з написом.

Такими були перші «пам'ятники» Кобзареві на його рідній землі!

Рішенням ЮНЕСКО 175-річчя великого поета-революціонера у 1989р. відзначав увесь світ. Тарас Шевченко утвердив своїм стражданням і боротьбою одну з найбільших слов'янських культур, одну з найрозвиненіших на сьогодні мов світу (*За В. Бойченком, 182 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Гаряче, Кирилівка, невеликий, батьківський, злиденне, спонукати, непокора, століття, по-новому, визволення, п'ять, онук, участь, буржуазно-демократична, деякі, віддаляти, Кобзар, тьмянний, напам'ять, зібрання, тихоплинний, полум'я, серце, Україна, з-під, сьогодні, ступати, Петербурзька Академія.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 2

УКРАЇНСЬКИЙ РУШНИК

Важливі події, народні свята й обряди немислимі без вишитих рушників, які, крім декоративного, мали образно-символічне значення. Мабуть, у всьому декоративному мистецтві немає іншого такого предмета, який би концентрував у собі стільки символічного змісту. Вишитий рушник — це один з елементів матеріальної та духовної культури, явище, характерне не тільки для українського народу, а й для білорусів, литовців, молдован. Весільні рушники — неодмінний атрибут російського обряду, особливо в північних районах.

Селянина рушник супроводив протягом усього життя — і в радості, і в горі. Він символізував гостинність, на ньому підносили дорогим гостям хліб-сіль. Будуючи хату, рушниками підіймали сволюка, потім їх дарували майстрам. На рушники приймали новонароджених, з ними проводжали людину в останню путь. Особливо важливу роль відігравали рушники у весільному ритуалі. Рушники дарували старостам, перев'язували через плече, якщо на заручинах доходили згоди. На заручинах рушником зв'язували руки молодим — це було символом щасливого спільного життя. Рушники використовували під час проводів на службу як знак побажання щасливої дороги і найшвидшого повернення. Вишиваний рушник — найдорожчий подарунок матері в дорогу синові, це пам'ятка про дім, побажання щастя в новому житті. Вишивання — один з найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва слов'ян. У своїх роботах народні майстри відбили вічний потяг людини до краси, зв'язок з природою. Про це свідчать хоча б назви деяких швів: солов'їні очка, зерновий вивід, курячий брід, баранячі роги (*Т. В. Кара-Васильєва, 208 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Удень, назустріч, по-осінньому, пробігаючи машини, пробігаючи, непомітний, нехтувати, український, об'єднати, мавпячий, нозі, зіронька, голландець, імміграція, десерт, бульйон, дельфін, чемпіон, циклон, Ньютон, агентство, солдатський, шістсот, піччю, навмання, козацтво, острозький, вишивання, зв'язок, схитрити, злупити, косьба, молотьба.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 3**ВОГНИЩА ЧЕРВОНИХ ГОРОБИН**

Осінь обпалила лісисті схили. На фоні вічнозеленого оксамиту — жовто-багряний гай. Яскраво горять факели осик і кетяги калини. Щедра на врожай і горобина.

Наші бережанські ліси чудові в будь-яку пору року. Та нині про них краще не скажеш, точніше не добереш слів, ніж слова великого поета — «очей зачарування».

Можна не помітити боровика, прикритого листом, не побачити чогось іншого. Та не можна пройти повз павутиння. Одні павуки змайстрували сітки, другі примудрилися сплести мереживо, треті повісили щось на зразок пташиних кліток, розставили шатра, натягнули поміж деревами гамаки. І все це всіяне міріадами росинок-намистин!

В'яне ліс. Перефарбувалась, пожовкла зелень. Від гілки берези відірвався і полетів золотий лист. Падаючи, він довго кружляв, намагаючись примоститися на шапку гриба. А збирачі, ніби на палубі, ходили під яскравими вітрилами дерев. Під ногами шурхотіло опале листя. Жовтим килимом застелені несходжені стежки лісових хащ, віє руда заметіль, лякаючи зайців.

Останні квіти погойдуються під вітром, ніби все ще сподіваючись на ласку сонця. В глухому лісовому куточку нам зустрілася яблунька-дичка, що витягнулась метрів на вісім угору. Влітку вона гула своєю кроною, буяла в зеленому кипінні, а тепер почорніла, змарніла. З першим приморозком обпали з неї яблучка, перемерзли, на смак кисло-солодкі (3 газети, 187 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Безвітряний, розгін, бездонний, безцінний, безшерстий, розгін, бездонний, безцінний, жувати, безсніжжя, черезплічник (рюкзак), безкрай, розчин, безсилий, безхаття, безхліб'я, черезсідельник, зберегти, склеїти, зчепити, спрямувати, молотити, змастити, сфотографувати, створити, стурбувати, зіскочити, зотліти, зігріти.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 4

ЯГОТИНСЬКИЙ ПАРК

Глуха доріжка між заростями глоду й ліщини, як мовиться, вовча стежка, вивела до широчезного озера, і Тарас попростував берегом до парку, де вони кілька місяців тому йшли з Капністом по алеї і вперше зустріли княжну Варвару.

Парк був той і не той — настільки змінила його осінь, як змінюють і людину пори життя. Тоді було літо, липень, все довкола квітло, буяло, промінилось барвами, навіть тіні були як тіні — густі й соковиті, навіть спека видавалась приємною — лоскїтливо-збудливою та запашною.

А зараз стояла осінь, і парк хоч по-своєму був мальовничо гарний, проте якась глибинна туга, скорбна покїрність, приреченість відчувалася в тїй хворобливо-бляклїй красї.

Від найменшого подиху знадозерного вітерця з потемнілих гілок дерев рясно сипалось жовтогаряче листя, кружляло, шурхотїло, влягаючись на прохолоду землю, і в тому шереху вчувалося вже щось неживе, задубїло-мертвотне.

Ось і та алея, де колись його застукала несамовита злива, з розлогим гучним громом, слїпучими сполохами блискавок на все небо, з пружними струменями дощу. Та він любив грозу й нїколи не ховався од неї — звеселїло брїв по теплих ляпотливих калюжах, проїнявшись зненацька наївними споминами далекого голоштанного дитинства...

А тепер ступав звїльна, замислено, віддалено прислухаючись до металевого дзвону листя під ногами, до того неживого шурхоту, що тоскно відлунював у серці (*В. Дарда, 197 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Гігант, титан, візаж, ритуал, дизайн, комікс, кандидат, санскрит, оптика, режим, колорит, zenit, жирафа, бізнес, комплімент, корифей, каса, клас, алея, колона, мадонна, ванна, панно.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 5**БАРВИ ОСІННЬОГО САДУ**

У тумані за вікном уже чувся глибокий осінній подих, наповнений прив'ялим запахом розмоклого листя, гіркуватого прядива давно відцвілих квітів, вогкуватого духу айстр — блимливих вогників уздовж доріжок. Доріжки посипано піском, але вже давно не чищено.

Туман за вікном порідшав. На мене повіяло свіжим запахом осені: зотлілого листя, пожухлого полину, дерев, що жовтіли в серпанку тонкими, ледве наміченими, золотіючими плямами. Це була осінь, велика і глибока осінь, красивий руйнівник, хронічний меланхолік і разом з тим безнадійний мрійник.

Я вийшов у сад. Знайома алея починалася від кленів. Війнуло привільною, трохи спліснявілою тишею, земля пухко лежала, прикрита сумнуватим, але по-справжньому прекрасним вкривалом: розкислим, обтріпаними опудалами темніли обвислі кущі колись гарних квітів, морозом припилило траву, посріблений бур'ян м'яко тонував у примарному саяві. Ноги ступали на пухкий килим, тріпотіли груші копійчаними листочками, на яких ніжними лініями виступали прожилки. Промокла цегла, якою вистелили доріжку, розвалювалася на глинясті, розсипчасті купки, і вапно, яким колись її білими, нерівними плямами вкраплювалось у загальне багнисте тло... Малинові кущі виставляли довгі світлі лози, увінчані самотніми тригранними литками, з яких звисали великі, трохи зеленуваті, а більше жовті краплі. Краплини обривались униз, безшумно розчиняючись у напоєній землі... (За В. Шевчуком, 183 слова).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Осінній, наповнений, прив'ялий, прядиво, вогкуватий, по-справжньому, прекрасний, припилити, розсипчастий, тригранний, безшумно, напоєна, скомпонувати, немовбито, з-посеред, рік у рік, ізвечора, вряди-годи, військовополонений, доччин, п'ятиденка, глечичок, преамбула, приректи, розрісся, яечний, фортисимо, тюркський, хвастливий, мерсф'янський.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 6**ПУЩА-ВОДИЦЯ**

Не раз я чував, що дикі качки інколи не відлітають у вирій, але ні пізньої осені, ні взимку бачити їх мені не доводилося.

Почалися перші приморозки. Я приїхав у Пущу-Водицю. Ішов лісовою стежкою, порослою вузлуватим цупким корінням, над довгим, із чарівними затоками ставом. Над головою то карне ворона, то злетить, заскрекотавши, сорока, і — тихо-тихо.

Десь у глибині лісу ритмічно постукував дятел.

Хоч і наступала зима, але ніщо не спало. Високо шуміли дерева, а пожухла трава заінейлась, посрібліла.

Весь час я натикався очима на безліч маленьких струмочків, які витікали з-під коріння дубів, з-під коріння сосен, створюючи велику силу води, що вщерть налила височенні береги прадавньої яруги. Став такий чистий і прозорий, що з берега видно, як його серединою пропливає риба.

З обох берегів у воді відбиваються дерева, не втративши своїх кольорів: ясно-зелені червоностовбурі сосни, білі берези, почорнілі дуби. У плесі між деревами сіріє задумане в хмарах небо.

Я вийшов на маленький голий півострівець. Тут ріс лише самотній великий дуб. Віддалік нього чорніли високі корякуваті пеньки, мовби піднесені над землею вже мертвим корінням: це вітри дули і вимели піщаний ґрунт. Старі дерева струхлявіли, і їх довелося зрубати. Берег обвалився й став півострівцем (*За Б. Харчуком, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Пуща-Водиця, взимку, приморозити, коріння, заскрекотавши, тихо-тихо, з-під, вщерть, ясно-зелені, червоностовбурі, півострівець, ґрунт, стрепенутися, лівобережжя, роз'яснити, боязкий, мальосінький, де-не-де, сердешний, інтелектуал, принаймні, паливо, качечка, лженаука, яхт-клуб, як-таки, жовтогарячий, вищенаведений, часто-густо, до речі.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 7**МОРОЗ СІДАВ**

Мати зайшла знадвору в хату і, поклавши оберемок дров біля печі, сказала: «А мороз уже сідав».

Василько вдягнувся, взув теплі валянки й гайда за поріг: цікаво, як сідає мороз.

Дим із комина сусідньої хати вчора ввечері вився догори сивим тоненьким ручаєм, а сьогодні опустився донизу й слався, тремтів над землею, немов м'яка борода.

Гілля молодії вишні рясно обнизали снігурі, наче то вишня взимку зацвіла жаристими квітками. Цікавий Василько ступив під вишню, щоб ізблизька подивитись, і тоді яскраві квітки, змахнувши живими крилами, вмить зірвалися з гілля й полетіли. Дружно всілись на яблуні в садку, й тепер уже яблуня зацвіла посеред зими — снігурами, їхніми святковими кольорами.

Потім Василько задивився, як метушаться щиглики біля воріт на сухому віниччі та на всохлих стеблах чорнобривців, що стриміли з-під снігу.

Та це ж вони викльовують насіннячко, бо голодні!

Коли Василько підійшов до торішнього квітника, то щиглики відлетіли на бузиновий кущ. Хлопець обережно став притоптувати сніг біля стебел, а деякі просто руками дістав із-під снігу. Скоро з холодної неволі на світ появилася багато стебел усіляких квіток, на яких позоставалось чимало насіння.

Прилітайте, щиглики! Прилітайте, снігурі! Прилітайте і клюйте, підкріплюйтесь, щоб не замерзнути від голоду і холоду (*Є. Гуцало, 189 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Знадвору, оберемок, ввечері, донизу, м'який, гілля, святковий, віниччя, чорнобривці, насіннячко, із-під, візерунок, гілочці, без угаву, на показ, чимдужче, Євангеліє, Кримський півострів, парашут, треба-таки, щастя-доля, прелюдія, вузличок, переллються, подорожчання, контрастний, учотирьох, гедзь.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 8

БЕРЕЗЕНЬ

У кожного з нас своя улюблена пора року. І все ж одна з них навіює особливу радість. Мова, як ви здогадалися, йде про весну.

Перший весняний місяць нерідко вважають господарем полів та лісів. Довкола вже зникли снігові кучугури, заярілі під парким сонцем цятки талої води, на пагорбах почала тужавіти земля, прокльовуючись ранньою травичкою. Понад вікнами, ошчасливлені пробудженням природи, радісно попискують синички, а табунці горобців, зібравшись у ватаги, з'ясовують свої стосунки.

Березень — найочікуваніший місяць селянина. Впродовж усієї зими він жив надією про час, коли земля прокинеться од зимової сплячки і можна буде, вдихнувши на повні груди теплого повітря, прокласти першу борозну. Дбайливі господарі вже напоготові: полагоджено вози, чекають свого застосування підвішені під стріхою плуги й борони, приготовлена в лантухах посівна яровина.

Першими ознаками приходу весни вважався посвист байбака. Удоставшись за довгу зиму, звірок, відчувши тепле проміння весняного сонця, вилазив з нірки, ставав на задні лапки і, нашорошивши вушка та піднявши вгору писок, голосисто сповідав про прихід весни.

Другою прикметою приходу весни був приліт з теплих країв вівсянок — найперших перелітних птахів.

І все ж остаточним, а відтак і справжнім утвердженням весни вважалося Благовіщення, котре припадає на 25 березня за старим стилем (За Л. Скуратівським, 190 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Прокльовуючись, ранній, ошчасливлені, пробудження, радісний, березень, впродовж, напоготові, нашорошивши, вгору, утвердження, Благовіщення, на чолі, вечерея, чотирнадцять, безвість, грушевий, збуджено, краєчок, річечка, присвячено, Одещина, вужчий, дорожче, придорожній, Сирія, преподобний, кишенья, представництво, морквяний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 9

МОВА І МОВЛЕННЯ

Життя людини — це спілкування. Завдяки мові вона збагачується знаннями, уміннями своїх сучасників, засвоює досвід попередніх поколінь.

Ставлення людини до мови свідчить і про її культурний рівень, і про її громадянськість. Інакше й бути не може, бо мова втілює в собі духовні скарби народу, тому її вивчення, заглиблення в потаємне значення слова і прагнення до розширення та вдосконалення мовних ресурсів свідчать про небайдужість людини до минулого, сучасного і майбутнього того народу, який її породив. Через мову пізнається людина, виявляється її моральне обличчя, суспільні та естетичні ідеали. Сама по собі мова не може бути ні поганою, ні гарною. А от мовлення — інша річ.

Інтелігентне мовлення передбачає погляд на мову як творчу практику окремих людей, які, спілкуючись між собою, зберігають у ній культуру попередніх поколінь і розвивають її відповідно до надбань цивілізації.

Інтелігентне мовлення — це чуття мови, націленість на самовдосконалення, внутрішнє прагнення до знань, краси, етики поведінки, манери ввічливої розмови. Якщо ми говоримо, що в мові відбито характер народу, його психічний склад, побут, історію, то в мовленні виявляється в усіх своїх барвниках конкретна людина.

Духовна спадщина українського народу цінна й багата. Соціальне й індивідуальне в мові нерозривні, як невіддільна доля народу (*3 журналу, 192 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Пристрасний, проїзний, випускний, верескнути, обласний, свиснути, перехресний, пісний, пискнути, шелеснути, шістнадцять, радісний, бризнути, гігантський, студентський, персні, корисливий, передвісник, учасник, безвиїзно, швидкісний, буревісник, улесливий, власний, совісний, жалісливий, злісний, прихвосні, навмисне, надкісниця, захисний, кістлявий, пестливий, хвастливий, хвастнути, хворостняк, тоскно, компостний, форпостний, аванпостний, шістсот, контрастний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 10

ДЕРЕВО НА ТРОТУАРІ

Дерево вже зовсім не пам'ятало, звідки й коли воно тут узялося.

Воно зелено самотіло серед кам'яного громаддя будинків, снування машин, тролейбусів, трамваїв. Серед шуму, гамору, товкотнечі й задухи людського натовпу, що накопчувався й відкочувався.

Удень не переставало дивуватися: і куди це так поспішають, чому так галасують? Воно навіть запитувало про те людей.

Стоячи на цьому старому тротуарі вже стільки років, услухаючись у людські голоси, воно давно вивчило людську мову й могло б із ким завгодно порозумітися. Але його не хотіли чути. Всі щось одне одному гукали, кудись бігли, і нікому не було ніякого клопоту до старого дерева і його слів, які воно вишелестувало з себе голосом сухого запиленого листя. Здавалося, дерева ніхто не помічає.

Стомлене листя вмовкало й німувало до самого вечора. Стемніле місце зацвітало ліхтарями, вітринами і вікнами будинків. Далеке небо всипалося маленькими зорям, а між них плавав ясний місяць.

Дерево найбільше любило цю завечірню пору. Його душа молоділа й ставала зовсім не дерев'яною. Чутливо, як музику, слухала вона самотні кроки на хіднику, всміхалася назустріч прохолодному вітрові й стискалося в тривозі, коли чула з ближніх вікон дитячий плач.

Гасли одне по одному вікна, примружувалися зорі, заходив за темну хмару місяць, усе навколо запливало в солодкий сон (*М. Слабошпицький, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Кам'яний, громаддя, ніякого, вишелестувати, ніхто, назустріч (вітрові), тривога, англомовний, безсуфіксний, кременчуцький, один в один, по-ранковому, так-сяк, мавпячий, Чикаго, змережаний, з-поміж, ні в кого, пів-Азії, півкілометра, розорений, воєводство, альпіністський, нестерпний, іди-бо, хтозна-навіщо, по-українському, загальнолюдський, в цілому, вряди-годи.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 11**ГІМН ЖИТТЮ**

Воля! Хто його видумав, хто вперше вимовив оце слово? Благословен хай буде навіки! Скільки тут простоти, скільки величі! Який безмежний, незбагненно широкий зміст! Скільки крові пролилося, щоб звучало воно повноцінно, гордо, на весь голос!

Воля! Це клекіт орла, що ширяє там, в недосяжній висоті, гучний поклик трембіти, непорочність смерек, що віками ждуть не діждуться обіймів сонця; це буяння дикої ружі, переливи роси, плин потоку; це — Чорногора з її незабутньою Довбушевою вольницею...

Ні перед чим не зупиняйтесь, не хилитесь — іти! Аж на те далекее верхів'я. Зійти й поставити червону корогу — нехай має! Хай буде знаком, ясним дороговказом.

Вони стояли на самісінькій вершині Лукавиці, безмовні, зачаровані красою Бескидів. Перед ними в усій красі, у всій своїй мальовничості лежало царство гір і лісів. Буйні вітри чесали зелені коси смерек, полоскали ущелини, в які не пробивалося сонце. Гори співали потоками, птаством, голосами звірів і птахів. Усе це перевивалося пахощами полонинських квіток, ніжною голубінню височини, злітало до сонця. Проте не зникало. Між землею і небом лунала якась могутня і водночас на диво спокійна мелодія — гімн життю, як у думках нарекла її Леся Українка. Спів бентежив молоді груди, родив у них нестримний потяг до творення, до творчості (*М. Олійник, 191 слово*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Смачна груша, пахуча вишня, рання яблуна, гаряча каша, свіжа їжа, цілюща вода, стрімка круча, найвища вежа, гнітюча тиша, тямуща теща, злюща вовчиця, хитрюща лисиця, поганюча миша, найпідступніша левиця, найміцніша криця.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 12**УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА**

Історія народної вишивки на Україні сягає своїм корінням у глибину віків. Дані археологічних розкопок та свідчення мандрівників і літописців

доводять, що вишивка як вид мистецтва на Україні існує з незапам'ятних часів. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. На жаль пам'ятки української вишивки збереглись лише за останні кілька століть.

Вишиванням споконвіку займались жінки, які з покоління в покоління передавали найяскравіші зразки орнаменту, кольору, техніки. Вишивки, передаючи характерні ознаки місцевості, різняться між собою орнаментом, гамою кольорів. Кольорова гама вишивок широка: червоне поєднується з чорним, біле із багатоколірним малюнком.

Вишивкою оздоблювали рушники, жіночий та чоловічий одяг. Особливої увагу надавали рушникам — старовинним оберегам дому, родини. У давнину рушник, вишитий відповідними візерунками-символами, був неодмінним атрибутом багатьох обрядів: з рушником приходили до породіллі вшанувати появу нової людини, зустрічали і проводжали дорогих гостей, справляли шлюбні обряди, проводжали в останню путь, прикрашали образ та накривали святий хліб на столі. Рушник є символом, який поєднує людину з її предками, не дає забути свого роду. Українська вишивка — це заповіт далеких і близьких предків, переданий нам у такій своєрідній мистецькій формі. А що ми передамо своїм дітям? Може так статися, що передавати буде нічого.

Збережімо ті надбання української культури, які ще можна зберегти!
(Із журналу, 195 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Незапам'ятні, свідчення, прикрашений, на жаль, пам'ятка, український, споконвіку, місцевість, багатоколірний, рушник, святий, проводити, надбання, презирство, марево, печиво, віконечко, нісенітниця, синьо-жовтий, обв'язати, безпорядок, Полісся, швидкодіючий, військово-возобов'язаний, кіловат-година, віце-прем'єр, присмерк, Нью-Йорк, альянс, пюпітр, ін'єкція.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 13

ЗАТИШНЕ ПОДВІР'Я

Перше село, яке ми поминули під час своєї мандрівки, було Семиводи. Добре пам'ятаю це село ще відтоді, як проїздив його з батьком.

Хати на зелені свята тут були в клечанні, в них пахло зіллям, а на Спаса пахло першими грушами. В одній з таких хатинок жив батьків товариш Артем Буга, тихий, вимитий, у вишиваній сорочці, тримав пасіку, і його дружина Дуся завше, коли ми тут зупинялись, частувала нас медівниками, ніхто крім неї не вмів пекти чогось подібного. Хата їхня стояла на пагорбку, подвір'я було заметене, все у спориші на причілку у вікна задивлялися мальви і жодної зламаної чи зірваної — у них не було дітей. Під стріхою, на цвяшку завше висів солом'яний бриль із порваною сіткою, в ньому Артем Буга виходив на пасіку, аби врізати для нас вошини з медом. І нині він там висів майже зотлілий. Проте, господарів удома не було. У городі на торішньому бур'яні цвіріньками горобці, на бересті в колесі-гнізді стояв черногуз і, мабуть, чекав на повернення своїх хазяїв, бо коли ми зупинилися тут, то він змахнув крилами і став вибивати гарячим дзьобом пісню сім'ї. Ми ж не стали очікувати господарів і всі надії покладали тепер на Нову Греблю (*В. Земляк, 191 слово*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Землекоп, залізобетон, новобудова, вічноживий, напіврішення, півогірка, півлимона, пів'яблука, пів'юрти, пів'їжака, напів'ява, авіамодель, автотранспорт, біосфера, геополітика, екстрамода, зоомагазин, кінотеатр, макрокосмос, псевдопатріот, стереофільм, суперзірка, телефільм, турбо-атом, супермодель, фотограф, щастя-доля, батьки-діти, сестри-брати, экс-чемпіон, віце-прем'єр, максі-спідниця, міні-сукня, авто- і велоспорт, свят-вечір, буй-тур, зелен-сад, прем'єр-міністр, член-кореспондент, пів-Донецька, пів-Лондона, пів-Америки.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 14

НЕЗВИЧАЙНІ ДОЩІ

Ось уже багато років народи деяких країн, наприклад Данії, Норвегії, Шотландії, Нової Зеландії, спостерігають незвичайні видовища.

Під час дощу разом з краплинами вологи на землю сиплеться злива мешканців підводного царства. Так, близько тридцяти років тому на Далекому Сході жителі були свідками рясного дощу з морських медуз.

Але це ще не все. Траплялося й таке, що на голови перехожих хлюпав дощ червоного, коричневого або навіть зеленого кольорів.

Це явище викликало забобонний жах у людей неосвічених, і святі отці дуже вміло користувалися цим. Вони називали ці дощі карою божою за всі смертні гріхи.

Чимало часу сплигло, доки люди не знайшли відповіді на численні загадки природи, доки наука не з'ясувала дійову суть походження багатьох чудес.

На нашій планеті подекуди виникають величезної сили урагани, а також повітряні вихори-смерчі. Під час урагану вітер переміщується з дуже великою швидкістю, руйнуючи все на своєму шляху. Всередині смерчу частки повітря обертаються з дивовижною швидкістю, підхоплюючи з землі різні легкі предмети, гілки, сміття. Завдяки властивостям повітряних сил, які діють у смерчах, піднімаються високо в небо риби, медузи, різні водорості, жаби. А згодом, коли енергія вітру вщухає, смерч викидає свою «здобич» десь далеко від того місця, де він народився, просто на голови спантеличених людей.

І в червоних дощах нічого надприродного немає (*Із журналу, 201 слово*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Верхньодніпровськ, Кам'янець-Подільський, Новгород-Сіверський, Сіверськодонецьк, Трипілля, Західний Буг, Ірпінь, Прип'ять, Зеленодольськ, Новочеркаськ, Цілиноград, Арабатська Стрілка, Біловезька Пуща, Ніколаєвськ-на-Амурі, П'ятигорськ, Аравійське море, Чорне море, мис Доброї Надії, Перська затока, Північний Льодовитий океан, Великий каньйон, Нижній Новгород, Північний полюс, Південна Америка.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 15

ТУТ ПИШАЛОСЯ ЖИТТЯ

Тут пишалося життя, куди оком доглянути. Лани з хлібом зеленіли, конюшина розцвітала, у воздуху грав милий запах з цвітів сіножаті, буяли рійно комахи, метелики, бджоли, а високо, невидно під голубим небом розсівалися жайворонки дрібними, милозвучними перлами.

Сонце почало легко припікати, а ясність так і вабила стулювати очі. Коли стулював, бачив прерізні барви...

Малий садок за бурдеєм стояв у самім розцвіті й дихав солодкими, сильними пахощами. Між молодечою зеленню листя визирав цвіт груші білими в'язочками там вишень, слив, а там глибше, тискаючись уже з лісом, блідо-рожевий цвіт яблунь. Безліч бджіл вешталось воздухом, бринячи, приваблені пахощами, як і самим цвітом...

Місцями збиралася їх громадка на в'язанках цвіту, і, коли ледве замітний подув вітру ворухив галуззям, вони мов у грі хиталися враз із цвітами й здавалися якоюсь преніжною пустотою природи, особливо у тих місцях, де пишалася садовина в розцвіті. Довкола саду й бурдея буяла грубою густою верствою зелені накраплювана білим і рожевим цвітом конюшина; а далі за нею простягалися лани збіжжя, яке легко й ритмічно колихалося під такт подихів леготу.

Далеко й широко нічого, крім миготливої, широкої зелені, а десь-не-десь між нею горстка поважного лісу, до купи збита громадка струнких дубів-сторожів (*О. Кобилянська, 186 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Радіозв'язок, однойменний, синьоокий, задньоязиковий, західноєвропейський, далекосхідний, життєствердний, мовознавчий, двадцятидвохлітній, військовозобов'язаний, машиноремонтний, житлобуд, міськком, юннат, комзводу, турбобудівельний, сталеплавильний, пів-України, пів-відра, півострів, піваркуш, піваркуша, напівфабрикат, полумисок, полукіпок, напівсолоний, українсько-російський, народно-демократичний, навчально-виховний, національно-визвольний, шибайголова, пройди-світ, звуковимірjuвальний, ріка Дніпро, Дніпро-ріка.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 16

ДИВНА КРУГОВЕРТЬ

Сонечко племенисто гралося в небі, вітрець жвавенько хитав деревами, що попадалися де-не-де по дорозі, і шумів у міських садочках; народ гучно валив вулицями; вози якомсь веселенько рипіли один по другому — ледве можна було пробитися, протискатися поміж рябенькою

купою людською; у голові аж крутилося. То мигоне проти тебе просто розшитий рукав тонкий, то ледве не зачепить тебе колесом, то одсахнешся від пари очей грізних, то на шиї у себе чуєш морду волову; то рогами тебе зашторхне він, то знов ти зашторхнув та покотив качана капусти з чийогось воза, то ти на когось наторкнувсь, то тебе штовхнули. Люди, обличчя, одежина, різноголоса птиця у садках, квітки, кошики, сіно, риба, овочі, дошки, вірьовки, дьоготь, ягоди, віники — усе движить, мішається, миготить, зникає і знов показується проти очей. Поверх усього того в'ються по вітру стрічки дівочі різноцвітні, квітчасті, білі намітки жіночі, сиві та чорні шапки козацькі, верховини високо покладеного воза то бочками то знов сіном, з вилами торчма у ньому. А голосів тебе глушить, а слів та вигуків тебе повертає тудою й сюдою... Та що й казати! Не можна зроду вималювати словами, як воно буває: треба самому бути й самому бачити (*М. Вовчок, 185 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Велет, велетень, велич, величина, величінь, виконавець, виконавиця, віконце, віконець, віконниця, віконниць, далеч, далечина, далечінь, далина, враження, твердження, мереживо, плетиво, добриво, паливо, місиво, марево, печиво, морозиво, видовище, родовище, визволитель, учитель, мислитель, старовина, височина, відмінний, рослинність, чаєння, змієня, зайчення, кошєня, Олєчка, Раєчка, Андрієчку.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 17

САЛИВОН — ГОНЧАР-ЧАРІВНИК

У майстерні Саливона Глека було вогко й незатишно, як і в будь-якій старій гончарні.

Олійний ліхтар висів під низькою стелею, шипів і потріскував. Було б там зовсім темно, коли б навпроти широких дверей не палало горно, що в ньому гончарі випалюють посуд. У грі відблисків, які метушились по стінах майстерні, все видавалось химерним і непевним.

На трамках стояли готові до випалювання миски, горнята, гладишки й глєчки мальовані чи просто муравлені, підсушені, але ще сирі.

Горно палало малим вогнем, щоб зразу посуд не порвати, і тільки годин через вісім Саливон мав запалити вогонь великий (з дров соснових, липових чи осикових), але й тепер гончарня виглядала святково, прикрашена клечанням, зіллям, квітами й травою.

«Сідай-но, козаче»,— запросив старший Глек, підсуваючи Мамаєві якусь дривітню, а сам узяв дугастий ніж, схожий на струг бондарський з двома дерев'яними держаками, та й повернувся до роботи.

Він, в котрий уже раз, перестругував глину, раніш розмочену й збиту дерев'яною довбешкою, щоб роздрібнити грудки, потім розмочував і довго місив і все це вони робили тепер удвох із Лукією, бо челядників Саливон не тримав, а молодий гончаренко, Омелько, соборний протопсальт, був уже в далекій дорозі. Мамай сів не на дривітню, а примостився біля волоського станка (*О. Ільченко, 194 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Вишневий, кизилловий, миттєвий, грушевий, сторожовий, насінневий, шавлевий, маршовий, споришевий, плечовий, літєвий, палацовий, матчевий, дієвий, дійовий, плащовий, вуглецевий, радієвий, поршневий, ферзевий, ківшовий, плюшевий, соєвий, марлевий, шаржевий, плющовий, жолудевий, мазевий, хвощовий, лицьовий, кільцевий, кільовий, перцевий, парчевий, меланжевий, шагрєневий, кварцовий, песцевий, ключовий, гайовий, дощовий, грошовий, грошевий, галузєвий, сольовий, столовий, сталєвий, межовий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 18

ПЕРШИЙ ХЛІБ У ЗЕЛЕНИХ МЛИНАХ

Ніде у світі того не роблять, що роблять лемки, освячуючи перший хліб. Обирають найбільшу піч у Зелених Млинах, запрошують коровайниць, ті випікають велетенський коровай, із нього мелива, одягають хлопця і дівчину в старовинний національний одяг, покладають їм пшеничні вінки на голови, тоді беруть коровай на рушник і через усе село з музиками несуть до майдану. На майдані процесію зустрічає натовп, перед яким стоїть стіл, застелений білою скатертю. З натовпу виходить найстарший із лемків і найстарша з лемківень, також у старовинних

костюмах, приймають коровай від молодих і дарують його народові — покладають на стіл. Старий говорить якісь високі слова про хліб, про одвічне благо мати його сьогодні та повсякчас, про щастя сіяти та збирати його, про землю, яка ні до чого не здатна без людської любові та без наших рук. Тоді бере ножа, і, доки музики грають «Твій день настав», лемки підходять до столу родинно, і кожна з родин отримує свою частку короваю, до числа їдців. Вільно той шматок поділити і з'їсти тут же таки і вільно однести додому й причаститися новим хлібом у родинному колі, після чого дозволено всім учиняти хліб з нового врожаю (*В. Земляк, 183 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Внаслідок, унаслідок, вповдовж, уповдовж, замість, навколо, напередодні, наприкінці, щодо, задля, поміж, понад, поперед, посеред, обабіч, проміж, навпроти, окрім, поза, з-за, із-за, з-над, з-перед, з-під, із-під, з-поза, з-поміж, з-понад, з-попід, з-посеред, з-проміж, у разі, в разі, під кінець, під час, що ж до.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 19

Минає ніч. Світає. І блідий місяць освітлює зовсім вже іншу картину в степу: іде Катерина і Голик Валерій. Видно, все в них переказано десятки разів і вже не під силу йти далі їм разом. Навіть краса ночі приймає сумний відтінок і тільки поглиблює муки дівчини. Катерина — молода, через те горе і страждання, які випали на її долю, пригнічують її з величезною силою. Щоб не говорили, а для дівчини в розквіті юності любити і бути любимою — основне прагнення всього її єства. Це так само вірно й неминуче, як для похилого віку слабкість і прагнення спокою.

Що приніс їй любий в цю ніч? Які квіти, який політ думок і почуттів? У сумній тривозі дивимось ми на нього, подібно до художників, що стоять на самоті перед невдалими своїми творами: на що пішли фарби, полотно і праця?

Важко прочитати на холоднім обличчі Голика, чи судилось йому все життя волочити свої пороки і навіть просуватися з ними вперед і вище,

чи ні. Все в нього поки що складається, на жаль, таким чином, що всяка наступна хвилина витискає без сліду минулу хвилину і що жодне явище внутрішнього глибинного змісту не потрясає його (*О. Довженко, 187 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

Здобич...ю, сіл...ю, суд...я, л...ю, об...иває, без...вучно, поніс...я, не-вдоволен...я, Гол...андія, Ген...адійович, ан...али, нет...о, ал...о, Шил...ер, віл...а, Мадон...а, ат...естат, Апол...он, ім...ігрант, лимон...ий, буквен...ий, Прус...ія, тон...аж, гостин...ий, невпин...о.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 20

Уляна стояла сама в скромній хатині тітки Антоніни й скидала з себе звичайний свій солдатський одяг — скинула шапку-вушанку, сіру шинель, гімнастюрку, спідницю, поскидала важкі грубі чоботи, до яких насилу була звикла. Потім, помившись холодною водою, вона почала вбиратись перед дзеркалом у давно забуте, здавалось, дівоче вбрання.

Тут невеличке дзеркальце відразу почало показувати Улянї такі зворушливі зміни й перетворення, що вона аж розхвилювалась, ледве стримуючи сльози.

«Чи й справді це я? Невже я? Як хороше! Як же це добре, що я така! Яке щастя, що не гнию в ямі, не нидію в рабстві. Що я жива й отака от! Ой!» — дивувалась Уляна, торкаючи легенько свої брови, обличчя, груди.

Вона побачила, що в неї гарна ніжна шия й плечі, що в її великих темних очах спалахують іскорки нерозтраченої ніжності й юного натхнення, що вся вона легка й струнка.

Вона дивувалась своїй вроді.

Перед дзеркалом у напівзруйнованій недогорілій хаті важкої солдатської шинелі воїна Великої Вітчизняної війни виникла, як таїнство, дівчина-наречена.

Материне шлюбне вбрання — біла сорочка, вишита великими червоними квітками, вишнева шовкова спідниця, теж у квітку,— все так

хороше пахло домом і давниною безтурботного дитинства (*О. Довженко, 184 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

Запорі...ький, Бу...ький, Прилу...ький, Кременчу...ький, Кіровоград...ький, Кавка...ький, тка...ький, Нью-Йорк...ький, казах...ький, че...ький, виклада...ький, коря...ький, пірат...ький, воло...ський, Кирги...ький, про-ро...ький, Прип'ят...ький, парубо...ький.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 21

Відсутність гармонії в душі — ознака недосконалості людини, неідеальності, навіть порочності. Людина порочна, невміла, невлаштована, роздратована, рознервована, лиха — це людина дисгармонійна; людина ж гармонійна — спокійна, мирна, працьовита, розумна, розважлива, вміла, задоволена, добра. Вона приносить у світ мир, а не заколот, вона гармонізує своє оточення. Але така людина не з'являється з нічого і не народжується, нею можна тільки стати через довголітню і плідну працю — самовдосконалення. Недаремно в усі часи вважали, що людину бунтівну, невдоволену, лиху, сварливу, люту біси посіли, а спокійна й задоволена мудрість уважалася святістю. Складність у тому, що вічні моральні приписи втратили силу, через що людині часто лишається одне: ізольованість від світу, втеча у мікросвіт, де вона так-сяк ще здолає втримати ті вічні моральні цінності. Ідеальний шлях, який вказав Сковорода: знайди своє місце в житті, до якого має природженість, пильно стеж і керуй своїми вчинками, віддавайся любій праці, пізнавай своє добро і зло, задовольняйся тим, що маєш, відповідно до здібностей своїх та праці, вчи дітей своїх добру, шукай щастя своє не поза собою, а в собі — і ти будеш людиною гармонійною, тобто щасливою (*В. Шевчук, 182 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни підкреслені орфограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми. Назви правила щодо їх написання.

Феєр(и,е)чна, ритм...чна, фантаст...чний, йод...стий, матер...н, вишн...вий, митт...вий, верб...вий, незрівн...нний, журавл...ний, тел...чий, грош...вий, галуз...вий, стр...маний, кущ...вий, свящ...нне, груш...вий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 22**НЕСПОДІВАНА НІЧНА РАДІСТЬ**

У сон задувало свіжим краплистим вітром, чи, може, світлом блискавки різнуло по заплющених очах, і від того прокинутись — і більше не спати. Дощі іноді шумлять важко, натужно, потоки води крутяться шалено, а це наче аж безшелесне лопотіння, рівне й одноманітне, і в безтурботній легкості цього дощу народився раптом твій легкий, піднесений настрій, народився зразу, як весняна квітка з-під снігу. А може, він пройняв тебе ще раніше, тоді, коли ти спав, коли в атмосфері жило лише передчуття цього щасливого, святкового дощу?

От іще не бачив його, жодна краплина не впала на твою долоню, не стрільнула тобі в лоб, а от шум настроює на те, що безтурботний цей дощ і щасливий. Можливо, так сподіваєшся тому, що й досі стоять перед твоїм зором густі місячні плями на підлозі, коли ти засинав, тиха й глибока ніч, яка не обіцяла негоди. І чомусь так і думаєш зараз, сидячи спиною до вікна, не виглянувши надвір, що ллється цей дощ із чистого безхмарного неба, при великому місяці, що водяні бризки перемішалися там із місячними краплинами, усе в блиску і сяйві, кожна дощинка світиться зсередини хоч і пригніченим, але випростаним і живим огнем місяця. Знаєш достеменно, що неможливо це, а от напівсонною, ще не розбурканою душею сприймається це так (Є. Гуцало, 180 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни правопис орфограм у підкреслених словах, поясни пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх правопису.

Зілля, рілля, колосся, Ілля, сторіччя, сторіч, суддя, суддів, навмання, спросоння, попідтинню, попідвіконню, зрання, виллю, ллють, отоді, піти, даний, подання, розрісся, піднісся, пасся, міськком, юннат.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 23**КОСАРІ**

Віз наш увесь дерев'яний: дід і прадід були чумаками, а чумаки не любили заліза, бо воно, казали, притягає грім. До Десни верстов п'ять дуже складної дороги. Переїхати треба дві великі калюжі з гнилицями, що ніколи не висихали, два мости, понад річкою між осик і дубів, і вже аж там, над самою Десною, було моє царство.

По дорозі косарі гомоніли про різне, злазили з воза перед калюжами й на гору, потім сідали і я знов бачив навколо себе вгорі їх велетенські спини, а над спинами і косами, які вони тримали в руках, як воїни зброю, у високому темному небі світили мені зорі й молодик.

Пахне огірками, хлібом, батьком і косарями, пахне болотом і травами, деś гукають деркачі й перепілки. Чумацький віз тихо рипить піді мною, а в синім небі Чумацький Шлях показує дорогу. Дивлюсь я на моє небо і непомітно лину в сон щасливий.

Прокидаюсь я на березі Десни під дубом. Сонце високо, косарі далеко, коси дзвенять, коні пасуться. Пахне в'ялою травою, квітами. А на Десні краса! Лози, висип, кручі, ліс — усе блищить і сяє на сонці. Стрибаю я з кручі в пісок до Десни, миюся, п'ю воду. Вода ласкава, солодка. П'ю ще раз, убрівши по коліна і витягнувши шию, потім стрибаю на кручу і гайда по сінокошу. І вже я не ходжу, а тільки літаю, ледве торкаючись луку. Вбігаю в ліс — гриби. У лози — ожина. В кінці — горіхи. В озері воду скаламучу — риба (*О. Довженко, 185 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни у підкреслених словах орфограми, поясни пунктограми, повтори їх правопис.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила їх правопису.

Спалахнути, зціпити, збавити, спитати, зжитися, зізнаватися, зіграти, зімлівати, відстань, розкидати, роззявити, обпатрати, підтримка, прима-ра, приголомшити, преподобний, презирливий, премудрий, препогано, приїхати, прибрати, прізвище, префікс, прірва.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 24**ДУХ ПОЛИНУ**

Привезти зі свого села стебельце полину, покласти його в книжку між сторінками, забути, а потім, зимою, випадково натрапити. Полин висох, кришиться, уже немає того соковитого сивого блиску, хоча і збереглося наче трохи його на дрібному листі. І запах його і посеред зими невитравленим зостався, тонко б'є в ніздрі, струменить, здається, по жилах тече разом із кров'ю, ти вже весь просочуєшся його духом. І не тільки твої руки запахли гірчавиною, а й наче зір погіршав, і погляд, і думки твої.

І постають у твоїй уяві рідні краї — яри та вибалки, чорні ліси, тихенькі річечки, болота в осоках, високі горби й сірі дороги. Усе це зразу приходить до тебе, ти бачиш ці картини чітко й опукло, бачиш у кольорах і барвах, у пахощах. І все це наче повито для тебе полиновим духом, його гіркотою.

Приходить до тебе подільський вітер із твоєї молодості, а може, навіть довіває із самісінького дитинства, і ти слухаєш його так, як можеш слухати найрідніший голос. Бо теплий голос вітру розказує тобі щось трепетне й незбагненне, він пробуджує в тобі минуле, вселяє віру, що воно таки було, що воно не приснилось, що ти пройшов по стежках і долинах свого минулого, як пройшов по них оцеї вітер (*О. Гончар, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми у підкреслених словах, поясни пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Шасі, ефект, колектив, шилінг, спагеті, хобі, група, комісія, алло, нетто, брутто, ванна, мадонна, мулла, тонна, бароко, лібрето, стакато, фор-тисимо, аннали, панно, осанна, клас, каса, Голландія, голландський.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 25**АЙСТРА**

Українською мовою айстра — зірка. Подекуди квітку так і називають: не айстрою, а зірочкою. Багато квіток подібні до небесних зірок, і їхні пелюстки розходяться урізнобіч, як промінчики, від золотої середини. Але чому тільки айстру ще називають зірочкою?

А було це так. Дивилася сумна зірка з неба на землю і заздрила усім тим, що сходять, проростають, буяють, квітнуть і пахнуть на земній землі.

«Як там гарно,— думала сумна зірка.— Шумлять гаї, струменять річки, щебечуть пташки, ваблять усіма кольорами квіти. А тут холодно, сумно, зірка від зірки далеко. Тільки й радості, як князенко Місяць пройде по небі». Нудьгувала сумна зірка, а врешті надумала попроситися у свого князенка Місяця на землю. А Місяць сказав: «От коли я стану місяцем серпнем, тоді я багато зірок відпускаю на землю, але застерігаю, що по дорозі до землі не одна зірка згорить. Нелегка дорога до землі, і ще невідомо, як прийме гостей земля».

Але зірочці дуже хотілося на землі рости і цвісти і не самотною, а в купі з іншими квітками. І дочекалась. Багато зірок мчали серпневої ночі разом із сумною зіркою до землі. Невеличкі згоріли не долетівши, інші шубовснули в річки і моря (і там, певно, стали морськими зірками). Сумна зірка зарилася в м'яку грядку, а на ранок зазеленіла, згодом заясніла рожевою айстрою (*І. Калинець, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми у підкреслених словах, поясни правопис пунктограм, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила їх правопису.

Дизель, консиліум, риторика, діалогія, дивіденд, антивірус, антибіотик, дециметр, Флорида, Вашингтон, Цинцинаті, Чикаго, Кембридж, Крит, Гринвіч, Вавилон, Пакистан, Вифлиєм, скипидар, імбир, митрополит, християнство, мирт, єпископ.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 26

ЖАР-ПТИЦЯ

Усе було дивовижним: чисте небо, море блакиті, м'яке сонячне світло; перша зелень на деревах, ще недавно похмурих і кострубатих, була схожа на хмари зеленого диму, що ось-ось здійметься догори. Не хотілося сідати ні в автобус, ні в тролейбус, і він пішов пішки, відчуючи, що його тіло — велика й легка пустка, на яку, очевидно, перетворилася його недавня радість, його піднесеність почуттів. Ніжність, зовсім недавня, тендітна, ще начебто звучала в душі, але це вже були рештки тієї великої, справжньої ніжності, яка частково перетворилася на попіл, частково згасла, а частково її випромінювали спогади.

Колись у дитинстві йому снилися сні: він тримав у руках жар-птицю, а потім, прокинувшись, навіть відчував на долонях дотик золотого, сліпучого пір'я. Здавалось іще деякий час, що він зловив-таки жар-птицю, але тануло останнє марево сну, і приходила до нього сумна впевненість, що ніякої жар-птиці не було, що все це привиділося, але тепер усе начебто відбувалося у зворотному порядку.

Вуличний рух, метушня чи, навпаки, навіть неспішливність — усе це було осмислене. Оглядаючи вулиці вечірнього міста, він зрозумів: у передчутті ночі люди прагнуть не самотності чи суму — хочуть бути комусь потрібними (В. Шевчук, 190 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни правопис орфограм у підкреслених словах, поясни пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила їх написання.

Зубробізон, сажотрус, коногон, костоправ, життедайний, краєзнавчий, важкоатлет, нижчезазначений, вищепідписаний, авіазавод, метеоспостереження, триярусний, трьох'ярусний, двадцятип'ятиріччя, зроду-віку, більш-менш, щастя-доля, мечі-шаблі, батьки-діти, хліб-сіль.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 27

Вистави Гуцульського театру реалістично відображали життя і побут горян, були овіяні своєрідним ароматом свободи, насичені романтикою відваги завзятих опришків.

Вони теж успішно виступали на концертах у Харкові, Одесі, Миколаєві, Москві.

Вибухнула Перша світова війна, яка розкидала артистів у різні кінці світу. Самобутній народний Гуцульський театр, що був неповторним явищем в українському театральному житті, перестав існувати.

Характерно, що його учасниками були звичайні гуцули, які ніколи не бачили сцени, більшість із них навіть не вміла писати і читати.

Гуцульський театр з'явився серед суспільства Галичини й Буковини як яскравий метеор, що засяяв на короткий час яскравим світлом народної геніальності і зник у надрах історії.

У виставах цього самобутнього народного колективу брало участь близько сорока осіб.

Своїм талантом вони показали велич і красу Гуцульщини, обдарованість горян, їх чудові звичаї та обряди. У селі Красноїллі Верховинського району, де народився Гуцульський театр, і нині стоїть маленьке дерев'яне приміщення, в якому колись виступали гуцули-аматори, і донині там добрим словом згадують засновника Гуцульського театру, видатного письменника Гната Хоткевича. В Красноїллі на будинку, де відбувалися репетиції театру, встановлено пам'ятну меморіальну дошку, а до 110-річного ювілею письменника відкрита кімната-музей Гуцульського театру Г. Хоткевича (*За П. Арсеничем, 186 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

М'ята, нігті, згорьований, світло-блакитний, стаття, спалений, кістлявий, директор, на жаль, навмання, казна-що, Сибір, Кривого Рогу, Німеччини, запорізький, возз'єднання, роман «Вир», найбільший, з-під, ледь-ледь, все ж таки, будь-який, безперервна, життя, листя, кинувши, крізь, невістці, район.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 28

Незахищені з усіх сторін світу, щомиті чекаючи тупотіння кінських копит і гелґоту ординців, ми тягнулися до науки, маючи за культ не лише силу, а й розум і житейську мудрість. Дочка Ярослава Мудрого, Ганна, ставши жоною французького короля, вчила його грамоти, а знаменита бібліотека Ярослава Мудрого була першою бібліотекою в Східній Європі. Ми дали людству неповторну архітектуру, дали дивовижні пісні, вишивання, взірці дипломатії і демократії. Княжа жона Ольга правила нами не гірше Святослава. Більшість важливих для держави питань вирішувало народне віче. Козацька військова рада «турнула» з посади не одного поганенького гетьмана, якщо він замахувався на монархічне правління. І це — задовго до всіх розхвалених нині європейських демократій, у двері яких ми лякливо стукаємо сьогодні: а мо', відчинять?

Та ми не дали винаходів тортур навіть у найжорстокіші й нелюдські часи історії. Навіть шибениця і паля — не наші винаходи. А гільйотина і кулемет — тим більше. Не забуваймо про це, українці. Ми натомість дали світові «Руську правду» як еталон майбутніх законів, а наш гетьман

Пилип Орлик написав конституцію, у якій чи не вперше у світі розподілено владу на різні фаланги, задовго до польської і французької, не кажучи вже про американську (За В. Яворівським, 185 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Морквяний, об'їхати, попідтинню, блідо-жовтий, де-не-де, батькомати, Москва-ріка, Полтавський бій, Велика Вітчизняна війна, називаєш, переживаєте, будь-що, розчавити, підсипати, плекати, допомагати, батькопродавець, зошита, Харкова, бугу, первинна, вербовий, прискакав, присісти, прізвище, презлий, вокзал, зшити, розрісся, товариства, радістю.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 29

— Тобі це дивно чути? — нахилився до Миколи Орляченко. — Ти, певне, сподівався і в мені найти іскринку героя? Гай-гай, її нема. Все менш таких, у кому вона є. Риба шукає, де глибше, наш брат — де ліпше... Я ж із тих, кого тільки куди-небудь помани у режимний цех на соліднішу зарплату та на спецхарчування...

— Можна подумати, що ти голодний...

— Ні, ситий. Але хочу ще ситішим бути... І хіба один я такий? Людина — звучить гордо? Це наш чинодер Лобода звучить гордо? Ха-ха! Скажи йому: «Ти звучиш гордо», він розреготеться, вважатиме, що його розігрують...

— А от на заводі він, кажуть, добре починав.

— Отож, починав! Але є така штука — наркотик владолюбства, героїн кар'єризму... Його тільки раз вхопи — і пропав... Жадобою влади — тільки цим його очі й блищать. Рідного батька за кар'єру проміняє, собор отой розвалить, аби тільки на щабель вище піднятися. Ідеали? Чхати йому на твої ідеали! Влади йому, побільше влади! І скільки їх таких... Сьогодні він начальник цеху, завтра директор, а там уже цілиться сісти на главк. Нащо тобі, чоловіче, той главк? Більше клопотів, швидше інфаркт — і вся пісня! Але ж як воюють! Отам битви — не на життя, а на смерть (О. Гончар, 190 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Лицедійство, полукіпок, пів'яблука, пестливий, щасливий, скінчивши, щороку, сім'я, вдячністю, ремісник-швець, сьогодні, майор, глибшої, не любив, прадід, Господь, Біблія, письменник, ледве-ледве, матір'ю, миротворчий, соломонів «Оракул», кулька, прибив, предовго, книжка, життя, військовозобов'язаний, плетений, на жаль, з року в рік.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 30**ВІДРОДЖЕННЯ**

Два роки минули в якійсь духовній порожнечі, в забуванні рідної мови й поступовому переході на російську.

І от у новорічну ніч 1961 року я сидів самотою й думав: як же я так живу? До чого йду? Яка в мене мета? І надумав писати художню прозу. І тут же народився якийсь роман про село. І я почав його писати російською мовою. Та я з подивом відчув, що ніщо в мене не виходить. Український матеріал чинив шалений опір чужій мові. У моїй пам'яті виринали з дитинства українські, полтавські слова, вирази, а за ними вставали й люди, які їх колись промовляли.

І тоді я кинувся писати по-українському, але виявилось, що я й своєю мовою не можу писати. Тоді я взявся за вивчення рідної української мови. Для цього я вирішив прочитати якомога більше української прози, виписуючи слова, вислови собі до записника, і виявилось, що в мене в бібліотеці немає жодної української книжки. «Кобзар» та «Прапорonoсці» О. Гончара лишилися на хуторі в батьків. І я пішов у бібліотеку, взяв М. Стельмаха й поринув у стихію його мови, його образів; потім перечитав «Прапорonoсців», потім ковтнув такої озонної мови з «Рідної сторони», «Дочки Стратіона» та «Кам'яного броду» В. Земляка, що мені й досі та його мова пахне полем, лугом, квітами і ще бозна-якими незбагненними чарами рідної Землі (*Із журналу, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Хліб-сіль, буря, бур'ян, шість, шести, тирса, приїхав, предобрий, прізвисько, шістнадцять, Шевченка, газета «Зірка», театр імені Т. Г. Шевченка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, жовтогарячий, гладдю, возз'єднання, молотьба, студентський, пізно.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 31

Сьогочасна світова культура небагато може назвати митців такого широкого дихання, такої дерзновенної мислі й сміливості шукань, які були притаманні Довженкові. Самою своєю природою він відкривач, експериментатор, утверджувач нового, митець, чиї твори, будучи гостросюжетними, водночас були мовби призначені для майбутніх поколінь — до них, до найдалших прагнув він донести пристрасті людей свого часу, шквали епохи, її грози, інтелектуально-філософську напругу. Довженко — не однотонна текуча мелодія, він всеохоплюючий, універсальний в найкращому понятті, весь у бурях драматизму, в зіткненнях, у борінні найпотужніших соціальних сил епохи. Довженко володів щасливим даром жити в стані постійної творчої закоханості, бачив окремі явища в контексті всієї народної історії.

Творчість Довженкова засвідчує нам силу переконань, силу ідейних, моральних, філософсько-естетичних ідеалів художника.

«Далека красо моя! — звертається він до Десни, та й не тільки до неї. — Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах...»

Сонцем рідної України напоєні його найкращі творіння — і ті, що належать до сфери кіно, і ті, що стали класикою українського красного письменства. Мчать екранами в майбуття довженківські коні, і нема їм впину, копитять простори, шалено зриваючи сніг, несуть творця свого в розкриті обійми вічності, в життя, якому не буде кінця (*За О. Гончаром, 192 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

В Одесі, підскочити, осередок, завдання, керівництво, козацтво, м'яч, оббити, рябий, директор, скотоводство, землеробство, фізика, Толстой, об'єктивний, розклад, безбровий, загальноосвітня, олівця, вівторка, піску, вітру, пів'ящика, полуденний, Сократу, Харківський тракторний завод, почуття, Пономарьов, район, мільйон, прийшов, приліг, найближчий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 1

СИНІВСЬКА ЛЮБОВ

Був прозорий сонячний ранок, і мовчазні навколишні простори, дбайливо устелені сріблястим сніговим килимом, так ясніли навпроти сонця, що аж сліпило очі. З кінських волохато заінейних ніздрів сизо порскали клубні пари, лунко били копита об мерзлу, закам'янілу землю, і лискучі полозки саней, весело поскрипуючи, грайливо заточувались то в один бік, то в другий.

Обабіч дороги бовваніли пухнасті, завалені снігом дерева, випинались кущі, схожі на білі копиці, тоскно дзвеніло на вітрі торішнє сухе бадилля, де-не-де гостро виткнуте з-під заметів.

Ось у вибалку зарядило хатками, обставленими рудим очеретом, село. Тонкі сизуваті цівочки диму рівно вилися з плетених бовдурів високо вгору, мов змагалися, хто з них дістанеться вище. А над усім прозорим безмежжям у блакитному бездонні неба промінилось сонце, що, начебто невтомний рот всесвіту, хукало й хукало теплінню на задубілу від холодів землю, як любляча мати — на схоплену терпкими шпарами пучку свого дитяти.

І від того величавого супокою рідної землі, од відчуття її одвічної краси і могутності, од віри, що як минуть оці холоди й сніговії і настане колись жадана весна, так з часом мине і горе народу, прийде світла доля для трудівників,— від усього цього на душі в Тараса ставало дедалі світліше, урочистіше (*В. Дарда, 190 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Пристрастю, навмання, затишшя, нехворощю, суддів, пасся, суддею, Полісся, пташиний, погодинний, латаття, дерев'яний, юністю, лінню, областю, піддати, овва, бовваніти, возз'єднати, кров'ю, курінний, павутиння, оббігати, Ганна, священний, священник, сказаний, неказаний, шалений, сторіччя, сторіч, узбережжя, узбереж, Керчю, матір'ю, Іллівна, угіддя, угідь, стаття, статтею, статей, збіжжя, жовчю, ляний, зустрічю, вістю, щирістю.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 2

ЗБУДЖЕНІ ПОЧУТТЯ

Великі виразні очі княжни Рєпніної жваво поблискували. А ще коли Тарас признався їй, що й на далекому Запоріжжі його теж якось застукала несподівана злива й нагадала їхню яготинську зустріч, — Варвара відчула особливу, ще не зовсім поясниму збудженість. Вона вірила в прикмети, і віддалено промайнуло, чи не стане Шевченків приїзд давно очікуваною благодатною грозою для їхнього приишклого дому, тією освіжаючою зливою для неї, що оживить багато чого прив'ялого і спустошеного.

Після вечірнього чаю, як завжди, старі князь і княгиня пішли до своїх покоїв, а молоді лишилися у вітальні, стали приневолювати Шевченка почитати щось із своїх невиданих поезій. Але Тарас пообіцяв задовольнити це бажання іншим разом, і з ним так легко й охоче погодились, що Варварі аж не повірилось. Він тримався скромно і просто, однак з великою гідністю, в нім не було ні намагання хизуватися своїм поетичним покликанням, ні бажання приграватися під загальний тон. Варвара вже бачила, що Шевченко хоч і відомий поет та художник, а людина проста і задушевна. Таку людину можна одразу вважати за свою, завжди приємно бачити в себе у вітальні, можна залишити саму і не боятись, що це буде сприйнято як образа (*В. Дарда, 194 слова*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Беззахисний, безжурний, беззавітний, беззвучний, з'їжджений, зйоржитися, зжужмлений, зіскочити, зсутулений, зчеплений, стурбований, сформований, спутаний, прехороший, привабливий, примирний, примирливий, прекрасний, прикрашений, премудрий, примудрувати, престарий, пристаркуватий, розставити, розчесати, беззвучний, розпорошений, відкрити, одкрити, відкрити, відкрити, підібгати, підійти, підігріти.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 3

НЕВЛОВИМА ГРАНЬ

Ясного дня середини вересня, коли ще зелено кипить дозріле літо, але в повітрі вже продзвеніла невидима срібна струна і той звук упав смутком у серце, на далекій київській околиці, на свіжоасфальтованій,

ще пористій доріжці, що вела водночас до нового, дев'ятиповерхового, і старого, двоповерхового, будинків, зустрілися двоє друзів — колишніх студентів.

Струна, мабуть, продзвеніла над садками або в парку, де цього ранку побільшало червіні на кленах.

Мабуть, що так, бо двоє хлопців і двоє дівчат на човні посеред лінивого озера сміялись задьористо і весело. І тільки він, Федір Іванович Огієнко, вийшовши з будиночка, вловив у природі ту грань. Знав, що й далі радітиме розкошам літа, але вже не забуватиме про осінь, яка завжди наближається стрибками, — поділка за поділкою, як потопає човен, а він то вирівнюється, то знову зачерпує води і занурюється глибше та глибше. Срібний звук немовби завис у повітрі — осінь вплелася в літо, як нитка сивини в буйну чуприну. Він знав: так буде довго, доки не пожовтіє листя, і лише тоді зникне оцей неясний біль, і душа змириться й зупиниться на найнижчій поділці. Так буде доти, доки не повіє з дніпрового пониззя теплим вітром, і в солодкій муці лопнуть бруньки на березах і кленах, і знову покотиться в зелені трави (*Ю. Мушкетик, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

П'ятиповерховий, тривідсотковий, двадцятип'ятирічний, двохмільйонний, двотомний, десятиструнний, життєрадісний, кароокий, біло-сніжний, зерноочисний, лісозахисний, швидкоплинний, вищезгаданий, нижчепідписаний, півмільйонний, напіврадісний, напівзабутий, напівосвітлений, напівшовковий, віце-президентський, опукло-ввігнутий, аграрно-сировинний, суспільно необхідний, суспільно корисний, гірко-солонуватий, блідо-рожевий, синьо-червоний, жовто-блакитний, біло-рожевий, жовтогарячий, червоногарячий, пурпурногарячий, військовозобов'язаний, військовополонений, військовослужбовий, пів-Харкова, пів-Європи.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 4

ДИВОВИЖНІ ПАМ'ЯТНИКИ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ

Багато нерукотворних пам'ятників спорудила природа на безмежних просторах нашої планети. Одні з них величні й монументальні, інші скромні й непомітні.

Є пам'ятники, над створенням яких природа почала трудитись мільйони років тому, але й досі не встигла завершити своїх творінь, а деякі, спорудивши, вона повільно і безжально руйнує, немовби виявляючи невдоволення наслідками своєї праці.

Про які ж пам'ятники природи йде мова? Їх дуже багато, вони найрізноманітніші.

Чи доводилося вам спускатися у підземні глибини, ходити по чаклунських підземних палацах-чертогах із велетенськими залами, стіни яких вигадливо оздоблені крижаними квітами, а кам'яні склепіння підперті білосніжними колонами сталактитів і сталаглитів?

Чи були ви у сонному царстві кам'яних міст, де скелясті химери нагадують руїни середньовічних замків і палаців, навіть силуети фантастичних тварин?

Чи підіймалися ви на високі гори, увінчані коронами іскристої криги, звідки можна бачити голубі очі озер у смарагдовій оправі лісу?

Чи спускалися ви на дно глибоченних каньйонів, пропиляних річками у скелях на оголених стінах яких учені читають геологічну історію нашої планети?

Чи стояли ви біля підніжжя великих і малих водоспадів, чиї води при падінні утворюють безугавний шум і гуркіт і, частково розбиваючись об скелі, перетворюються у хмари водяного пилу, в яких містяться спокуси діамантових вогнів і сяють кольорові райдуги?

Можна довго милуватися лісовими і гірськими пейзажами, перламутровими світанками, мальовничими ранками і надвечір'ями. Але з тим же пристрасним інтересом і захопленням. Можна годинами простоювати біля водоспадів, милуючись різкішою цих дивовижних пам'ятників неживої природи (*О. Муратов, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Ініціатива, антибіотик, акваріум, колектив, таксі, сюїта, циган, рицар, джентльмен, модельєр, комюніке, ванна, тонна, панна, осанна, канна, бонна, вілла, інтермецо, лібрето, бароко, піанісимо, бравісимо піцикато, акумулятор, павільйон, нюанс, миш'як, Х'юстон, бюст, дюшес, ательє, фамільярність, пейзаж, імміграція, еміграція, ірраціональний, контрреволюція, сюрреалізм, прецедент, бар'єр, порт'єра, реєстр, клієнт, траєкторія, єпископ, Ватикан, Сирія, Чилі.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 5

ПОРОГИ

Скелі росли із скель, налягали грудьми на ріку, намагалися перепинити їй шлях. Вони обступили її з обох боків, стали на путі високими порогами, впали на дно крутими лавами. Ріка клекотіла, рвала камінь, нестримно мчала свої води до моря.

У цьому місці скелі були найвищі та стискали ріку найдужче. Поріг називався Ненаситецьким.

Скрізь, куди сягало око, з води стриміли скелі, довкола них бушувала піна, і стояла у повітрі водяна курява. Найдужче випиналися з води дві скелі, і біла грива то здіймалася до самих вершин, то, мовби знехотя, спадала донизу. Вода переливалася тонким, прозорим потоком, віддалік здавалося, що то лежить між скель величезне гнуте скло і в його прозорій глибині грає райдуга. А далі вода знову бушувала на скелях, гула, вила, гуркотіла, стріляла гарматними випалами, шаленіла, як чорт на весіллі. Аж не вірилося, що це та сама ріка, яка легко та тихо лине поміж берегів за кільканадцять верст угору.

Сірко сидів на найвищій скелі, Монастирській, котра впиралася в поріг, високо зводилася над Дніпром, задумливо дивився на воду.

Сірко подумав, що й людське життя — як оці пороги: переплив один, не встиг зітхнути, а вир уже несе до іншого, а ти пильнуй, козаче, бо розтратить об скелі. Тільки жодна людина не знає, скільки в неї попереду порогів, та, може, це й на краще (*Ю. Мушкетик, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Мідь, гість, дядько, сьогодні, тьохкати, український, козацький, запорізький, пальці, читальня, рибонька, малесенька, чорнісінький, тонюсінький, робиться, сподівається, різьба, різьблений, Уманщина, Казанщина, няньці, Харків, Горький, секретар, степ, кров, ніч, дощ, інженер, менший, кінчик, інший, промінчик, спілці, шприц, палац, паяц, Галац, бац, клац, спец, від'їздити, возз'єднання, роз'їзд, роз'яснення, роз'ятрений, без'язикий, в'їзний, зав'язь, двох'ярусний, під'юджувати, з'юрбитися.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 6**ЧАРИ ДИТИНСТВА**

Я не приверженець ні старого села, ні старих людей, ні старовини в цілому. Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм. Коли ж повертаюсь я часом до криниці, з якої пив колись воду, і до моєї білої привітної хатини і посилаю їм у далеке минуле своє благословення, я роблю ту лише «помилку», яку роблять і робитимуть, скільки й світ стоятиме, душі народні живі всіх епох і народів, згадуючи про незабутні чари дитинства. Світ одкривається перед ясними очима перших літ пізнання, всі враження буття зливаються в невмирущу гармонію, людяну, дорогоцінну. Сумно і смутно людині, коли висихає і сліпне уява, коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та отрочтва, нічого не бачить вона дорогого, небуденного, ніщо не гріє її, не будить радості ані людяного суму. Безбарвна людина ота, яку посаду не посідала б вона, і труд її, не зігрітий теплим промінням часу, безбарвний.

Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє. Чому ж я мушу зневажати все минуле? Невже для того щоб навчити онуків ненавидіти колись дороге й святе моє сучасне, що стане теж для них колись минулим...

Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже много літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим. Так багато дала ти мені подарунків на все життя (*О. Довженко, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Батьку, мамо, сину, дочко, бабусю, дідусю, юначе, хлопче, дівчино, тітко, дядьку, добродійко, добродію, красеню, красуне, царівно, князю, друже, подруго, пані, пане, громадянине, товаришу, директоре, лекторе, колего, водію, лікарю, Маріє, Ольго, Олеже, Ігорю, Варваро, Надіє, Любове, пане президенте, товаришу лекторе, інженере Савчук, учителю Зінаїдо Анатоліївно, декане Матвійчук Сергію Івановичу.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 7**ХАТА**

Напишу я слово про хату за тисячу верст і за тисячу літ від далечених сивих давен аж до великого мого часу всесвітньо атомної бомби. На Україні й поза Вкраїною сушу. Білу, з теплою солом'яною стріхою, що поросла зеленим оксамитовим мохом, архітектурну праматір пристанища людського.

Незамкнену, вічно відкриту для всіх, без стуку в двері, без «можна?» і без «ввійдіть!» високонравственну людську оселю. Бідну і ясну, як добре слово, і просту, ніби створили її не робочі людські руки, а сама природа, немовби виросла вона, мов сиріжка в зелені траві.

Опишу її неповторну зовнішність, привітну й веселу, часом сумну, молоду й стареньку, чепурну і уважну, журливу і ніколи не горду. У полі, на горі й під горою, на городі серед квітів весною і влітку, серед насіння восени. Насіння у ній і на ній од стріхи до самого долу. Здається, щезни вона, і спустіє земля, заросте бур'яном, споганіє, і світ стане чорний від голоду й злоби.

Опишу її внутрішній образ. Немає кабінетів, віталень, спалень, де довго сплять, і не було в ній розпусти й лінощів паразитаризму. Немає на стінах фамільних портретів, і скарбів нема в сундуках, і ковані панцирі предків не красуються по її кутках, бо билися гаразд лицарі — дідки-небораки без панцирів з одверто голими грудьми (*О. Довженко, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Село, допомагати, палець, гриміти, глитати, кривавий, криниця, близьенько, вишневий, стрічечка, пташеня, степовий, темніти, сивина, далечінь, бере, легесенький, минати, гриби, греби, лилося, качан, кажан, пропливати, хазяїн, жовтень, багатир, богатир, вечірній, киянин, пестливий, Петро, печеня, мереживо, берег, зеленуватий, деревце, бриніти, тривати, дрижати, терпіти, багаття, гарячий, гаразд, качан, блискучий, голубка, розумний, зозуля, кожух, мотузка.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 8

ВИТИНАНКА

Коли в наших предків з'явилися перші віконця зі склом — це були невеличкі отвори. Промінчики, що йшли до хати, несли велику радість: це було своєрідне «хатне сонечко». Сонце дарувало врожай, тому світлові віддавали належну шану. Щоб зосередити на ньому ще більшу увагу, приєднували до нього різноманітні візерунки — витинанки зі шкіри.

Згодом скло стало прозорішим і його навчилися робити великим та різати на квадрати — шибки.

Люди забули про першу кругленьку шибочку, і світло з вікна не було вже для них символом сонця, а витинанки все різали та клеїли на шибки. На зміну шкіряним прийшли витинанки паперові.

Для витинанок папір фарбують в червоний, рожевий, синій, зелений кольори, а також користуються вохрою. Багатокольорові витинанки різють спочатку з білого паперу, а потім фарбують окремі деталі композиції.

Залежно від фантазії, призначення та бажання автор надає їм певної форми, візерунка. Наприклад, витинанки для книжкових полиць мають переважно геометричний малюнок, а витинанки, що накладаються чи то на сволок, чи то на стіни та вікна, — рослинний. Часто-густо витиначі укомпановують у візерунок витинанки силуети дерев та птахів. Нині витинанки в селах та в містах побутують не так часто (хіба що на Новий рік у вигляді сніжинок) — тепер їм не надають стільки значення, але цей один із найдавніших видів мистецтва і сьогодні привертає до себе увагу, бо служить виявом певної передсвяткової радості народу (*Н. Кочережко, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Кожух, кожан, газопровід, стирати, іволга, схопити, кібернетика, на порозі, німецький, сільський, без'язикий, пів'ящика, сьомий, майор, Горький, потьмянілий, яскраво-червоний, по-російськи, навмання, дозвілля, Ілля, Лук'ян, піаніссімо, ірреальний, коментатор, ранній, заввишки, Арктика, годинник, не злічений, незліченний, беззаперечний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 9

ЧАРІВНИЦЯ СПІВУ

Соломія Амвросіївна Крушельницька народилася 1873 року в подільському селі Білявинці в сім'ї священика. Її дитинство та юність пройшли в селі Білій під Тернополем. Квітучі сади, зелені луки, широкі поля, мелодійні народні пісні, що линули над селом тихими місячними вечорами, глибоко запали в серце дівчини.

У двадцять років Соломія з медаллю закінчила Львівську консерваторію і, щоб удосконалити вокальну та акторську майстерність, виїхала до Мілана. Навчаючись в Італії, Крушельницька з успіхом виступає на сцені.

Незабаром вона стає примадонною Великого театру Варшави, щороку виїздить на гастролі до Петербурга у складі Італійської трупи, а потім її запрошують у Париж і Неаполь. У 1906 році артистка здобуває перемогу в міланській «Ла Скала».

Співачка виступає у Франції, Аргентині, Бразилії, Чилі, Єгипті, Алжирі та інших країнах світу. Та де б і коли б вона не виступала, завжди включала до своїх програм українські народні пісні.

Протягом свого творчого життя Соломія Крушельницька проспівала десятки оперних партій, її постать овіяна легендарною славою. «Найпрекрасніший і найчарівніший Батерфляй. Джакомо Пучіні... 1904 р.» Цей напис зробив великий композитор на своєму автопортреті, подарованому славетній співачці Соломії Крушельницькій. Це вона повернула на сцену його улюблену оперу «Чіо-Чіо-Сан».

Мистецькі успіхи відкрили перед нею двері всього світу, але вона знала, що світ належить тому, хто має Батьківщину, і Крушельницька повернулася до рідного Львова (*За М. Головащенком, 200 слів*)

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Здригаєшся, Києва, біль, всього, страдницька, надбання, щоразу, тінню, складає, не знаючи, заслуженого, польова, хвастливий, неосвічена, стражденній, людські, руці, священик, вогко, нігті, козоброд, зелені, широкі, жалюзі, гігієна, бензин, ательє, медальйон, діорама, більярд, Тибет, шифр, індекс.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 10**ЛЕГЕНДА**

Був у матері єдиний син — добрий, ненаглядний. Душі в ньому матери не чула. Виріс син ставний, гарний. Одружився з дівчиною небаченої краси. Незлюбила та свекруху, зненавиділа її. Боялася мати показатися невістці на очі, сиділа в сінях. Каже вона чоловікові: «Коли хочеш, щоб я жила з тобою, убий матір, вийми з грудей серце і спали на вогні».

Не здригнулася душа сина: так зачарувала його врода дружини.

Пішов син з матір'ю в діброву, наламав сухого хмизу, розпалив вогнище. Убив матір, поклав серце на жар. Спалахнув сучок, тріснув, полетіла жаринка, ударила в обличчя синові, обпекла боляче. Стрепенулося серце материнське, прошепотіло: «Синочку мій рідний, тобі боляче? Зірви листок подорожника, приклади до обпеченого місця. А до листка подорожника приклади серце материнське... Потім у вогонь покладеш...»

Заридав син, схопив гаряче материнське серце, уклав його в розкряні груди, облив пекучими сльозами. Зрозумів він, що ніхто й ніколи не любив його так гаряче й віддано, як рідна мати. І такою величезною й невичерпною була любов материнська, таким всесильним було бажання бачити сина радісним і безтурботним, що ожило серце, загоїлася рана. Підвелася мати і притисла кучеряву голову до грудей.

Осоружною стала йому дружина-красуня, не міг він повернутися до неї. Не вернулася додому й мати. Пішли вони удвох степами широкими та й стали двома могилами високими (*Із журналу, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Волошка, лебедя, блищати, доблесний, корисний, роздоріжжя, фізика, директор, тьохкають, солов'ї, нью-йоркський, криворізький, київський, галицький, Запоріжжя, мерехтіти, узгір'я, черевик, їздить, діжка, гриміти, допомагати, прізвище, пів'ящика, об'їхати, по-українськи, віч-на-віч, просьба, молотьба, В'ячеслав, Фінляндія, Шекспір, Італія.

Завдання 3.

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 11**ЇЇ ВЕЛИЧНІСТЬ КРАСА**

Чи існує еталон краси людської? У різний час ідеалом краси вважали то повногрудих жінок (згадайте картини Рубенса), то жінок з осиними таліями й маленькими ніжками, з довгим шиями і покати-ми плечима. У будь-якій картинній галереї можна побачити портрети таких жінок.

Ідеальну красу жінки й чоловіка відбили у своїх творіннях старогрецькі й римські художники та скульптори. Прекрасна Венера, стрункий Аполлон, мужній і безстрашний Геракл.

Краса людська — поняття містке. Краса обличчя стає пустоцвітом, коли воно не освітлене думкою, почуттям, благородством мети. І, на-впаки, звичайне за нашим уявленням обличчя здається прекрасним, коли воно одухотворене.

Сікстинська мадонна чарує душевним порухом, святістю материнського почуття. Згадайте Джоконду Леонардо да Вінчі. Ви побачите обличчя без ідеальних класичних рис, її не назвеш вродливою. Але скільки в ній чарівності! Вона і в мудрому, прихильному погляді, і в невисловленому сумі, і в загадковій усмішці. З портрета дивляться на нас живі очі. Комусь навіть привидівся на шиї Джоконди живий пульс. Саме таке обличчя викликає естетичне переживання. Без внутрішнього світіння не було б ні мадонни Рафаеля, ні Джоконди — тільки ляльки, рекламні етикетки.

У народі кажуть: обличчя — дзеркало душі людини. Якщо душа прекрасна — прекрасне й обличчя. Тож вродливої зовнішності замало, потрібні ще й моральні цінності.

Усе це — складові Її Величності Краси (П. Бейлін, 198 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Іван Семенович Нечуй-Левицький, Ломикамінь, Кобзар, Леся Українка, Кузьменко-Волошина, Мавка, Лісовик, Нептун, Зевс, Перун, Чу-мацький Шлях, Харківщина, Слобожанщина, Петрів, Людмилин, Нестеренків, езопівська мова, авгієві стайні, прокрустове ложе, народний артист, лауреат, залізнична станція Мерефа, станція метро «Студентська», Асканія Нова, Києво-Печерська лавра, Ясна Поляна, Булонський Ліс, День студента, День учителя, 8 Березня, Восьме березня, День Перемоги.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 12**«РІДНІ» ЗАЙЦІ**

Моя бабуся вміє цікаво розповідати, хоч вона звичайна робітниця із семикласною освітою. Мова у неї літературна. Люди часто запитують бабусю, чи вона, бува, не вчителька. Оце збере нас, онуків, і розкаже всякі бувальщини.

Якось, повертаючись з роботи, наша мати надибала на кубельце зайченят. Вони були малі, безпорадні і голодні. Нам всім на радість мати принесла зайців додому.

Кажуть, що зайчиха не годує малюсінькими своїх дітей, а тільки тих, на чие кубло натрапить. Та, видно, на кубельце наших зайчат не натрапила жодна заяча мати. Наша ж знайшла їх і принесла додому. І стали зайці з нами жити. Скакали по хаті — скрізь їх було повно. Унадилися на піч, де мати часто сушила пшеницю, жито чи кукурудзу нам на паланицю чи малай. Ласували зайчиська морквою, буряками, сіном. Виросли, зміцніли, але хату взимку не покидали.

Настала весна голодного 47 року. Не було нам чого їсти, не було чим і зайців годувати. Ми їм гілковий корм носили. Та якось погідної днини майнули четверо зайців до близького лісу. Залишилося два. А сусіди матері кажуть: «Та забийте їх. Цілу зиму годували, хай діти поїдять зайчатини». А мати сполохано відповіла: «А як їх забити, вони ж наші, рідні, рука не піднімається».

Отака бувальщина. А ліс бабуся любила дуже. Завзята грибничка. Недаремно на роботі її прозвали лісовичкою (*Із журналу, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Недаремно, не підніметься, грибничка, сполохано, щоразу, сяке-таке, звичайно, бувальщина, зерно, семикласний, вчителька, деколи, нелегко, шестеро, батька, зібрано, збирати, весна, близький, кажуть, коридор, бензин, кіно, офіцер, ранній, прикордонник, хвастливий, бездоганний, повноліття, радістю, чемпіон.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 13**НЕСПОДІВАНА РАДІСТЬ**

Тієї ночі випав густий лапатий сніг і, прокинувшись уранці, княжна Варвара ніяк не могла збагнути, чого це в її завжди напівтемній кімнаті стало якось незвично світло і біло-біло. Лише коли підвелася з ліжка і підійшла до вікна — зрозуміла, що трапилось.

Все, все надворі: і земля, і дерева, і кущі, і ближній шлях, і далеке озеро зливалися у сліпучій яскравості. Лише будівлі подекуди вперто проступали з тієї загальної білизни, прориваючи гострими верхами товсте пухнасте покривало снігу.

На тому безкрайньому засніженому просторі особливо виразно виднілась якась чорна рухлива цятка, що ледь помітно пересувалася від греблі берегом озера. Здається, то була людина. Але хто б міг бродити так рано серед неходжених заметів? Звичайно, впізнати подорожнього було неможливо, хоч би як пильно придивлятися. Проте якимсь іншим чуттям, не зором, а швидше серцем Варвара здогадалося, що то був Шевченко.

Може, по рухах його, котрі вже легко вирізняла з-поміж безлічі інших, мовби зовсім подібних; а швидше — по вдачі, впертій і непосидючій. Кому б оце заманулося від самого рання брести серед заметів, простувати самотньо по коліна в снігу, крім нього — вічно бентежного й бунтівливого?

То справді був Тарас. Він прошкував од греблі понад озером. Незайманий рипучий сніг бавив його, кликав вдихати морозну свіжість синюватого простору, підставляти груди крижаному колючому вітру... (В. Дарда, 203 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Мовчки, по-сорочому, опівночі, по-панськи, навпрошки, навіки, по-вовчи, безвісти, навшпиньки, позаочі, навіки, тричі, верхи, насторожі, взнаки, опівдні, увечері, трішки, вранці, укупі, завдовжки, навсправжки, навкидьки, нарешті.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 14**СЛОВО І НАРОД**

Нещасна, неправдива людина, що добровільно й легко зрікається рідної мови; щаслива, праведна людина, що в радості й горі будує слово своєї землі. Щасливий і непереможний народ, що породжує своїх захисників і оборонців.

Слово — не значок, не символ — це вогонь, а перефразовуючи вже відоме: сорочка духу народу. Вона, досконало-вишукана й коштовно-прекрасна, невтомно шита з покоління в покоління і турботливо передавана з роду в рід для найвищого, повного довершення, що йому не буде кінця. Вона вся з гомону полів, лісів і морів отчої землі, мерезана сходом і заходом сонця, гаптована сяйвом місяця зірок і переткана калиною, барвінком і вишневим цвітом. Кожна її ниточка вимочена в Дунаї, у криницях і струмках людської звитяги. Вона з блиску козацької шаблі і невольницького човна. Вона, як напнуті паруси волі, зіткана з останнього поклику воїнів і борців за волю, честь і незалежність. Вона з першого радісного щебету немовлят і тяжких похоронних плачів, так часто палена спекою, бита градом і дощем, але завжди повна осіннього досягання. Вона з колискової молоді матері над первістком, уся вона з шелесту дерева життя, з тучі й грому, як з води і роси, — така українська мова.

Горіли хроніки, храми і святі книги, а слово вийшло нетлінним з вогню, як заповіт (Б. Харчук, 197 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Негода, необхідність, ненависть, негайний, неволити, невтолений, нешвидкий, недоля, недобачити, недоїдок, недоказаний, недоладно, незагартований, непрочитаний, не чіпати, не спитавши, не три, не п'ятий, не тебе, не завтра, ніхто, ніякий, ніде, нікуди, ніяк, нісенітниця, ніяковість, нікчемний, нічліг, нікчема, нівечити, нівроко, нібито, нінащо, анітрохи, нізвідки, нінащо, аніскільки, анічогісінько, неабихто, неборак, негасний, небезпека, недруг, нечупара, нездара, незадовільно, немовля, незважаючи, неважаючи.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 15**ЗАБУТИЙ КУРІНЬ**

Ніхто вже не пам'ятає, відколи стоїть посеред степу отой курінь — хатка не хатка, бо ні стін, ні вікон, ані димаря; одначе й не стіжок, бо двері є. А за дверима — холодний морок, грибами-поганками пахне та давніми дощами. Є ще у куреня дві великі діри по боках. Одна зяє на північ, звідки вітри холодні взимку, друга — на південь, звідки вітри теплі.

Гасають побіля куреня й інші вітри, шукають, у яку б то їм веселу дірочку свиснути. Опівніч — вітри чорні, вдосвіта — блакитні, в полудень — прозорі, звечора — зелені... І всяк свою пісню виводить у дверях куреневих та дірках: чорний вітер, опівнічний, стогне по-совиному; блакитний, досвітній, зітхає спросоння; прозорий, полуденний, весело свиськає; а зелений, вечоровий, тихо воркоче.

Стоїть курінь, старіє. Мох на ньому послався жовтий і зелений, бур'яни довкола розкошують, не кошені, не толочені: полин і вівсюг, ковила і молочай, горошок і деревій... А на самому верху куреневого тополеня росте — залетіло звідкись іще зернятком. Куди воно мандрувало, звідки — хтозна. Приблудне тополеня. Взимку та повесні курінь відчинено з ранку до вечора і цілу ніч. Заходь у двері, лізь у вікна-діромахи, якщо тобі дверей мало! А восени і влітку — зась, тому що і двері, і дірки, і бур'яни довкола засновані павутиною: згори вниз, уздовж і впоперек, сітями круглими і сітями навкісними... (Г. Тютюнник, 203 слова).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Віднині, наавтра, повсюди, позавчора, позаторік, завидна, вручну, порізно, нашвидку, зліва, вчетверо, вп'ятьох, вдруге, навесні, напереді, на віки вічні, навіки-віків, навік-віки, навік-віків, сам на сам, раз по раз, повік-віки, споконвіку, плече в плече, пліч-о-пліч, казна-коли, бозна-що, куди-небудь, коли-небудь, будь-що, десь-інде, сяк-так, будь-що-будь, хоч-не-хоч, як-не-як, рік у рік, час від часу, кінець кінцем, тим часом, тим разом, в основному, в цілому, по двоє, по четверо, по-козацьки.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 16**КОЗАЦЬКІ МУЗИКИ**

На Січі бувало рідко, щоб зібрався увесь цех, усі двісті п'ятдесят чоловіків. Здебільшого блукали малими ватагами по зимівниках, по ярмарках; невідлучними були тільки литаврники, сурмачі й трубачі. А зараз, обнизавши чотири ряди колод, сиділи просто на землі, стояли під куренем. Попереду, на нижній, найдовшій, колоді — кобзарі й бандуристи, трохи вище — мірники, сопілкарі, скрипалі, а вже далі — волинкарі, трубачі й усі інші, яким Сірко й назви не знав. Піввіку звікував на Запоріжжі, не одні підосви стоптав на цьому майдані, а й зараз йому вдивовижу, яким робом потрапляють у лад усі оці свистілки, басы, кози, дрімби, тимпани і бубни. Бо, опріч усього, половина музикантів — сліпці. Цимбаліст був молодий, вибивав шпарко, і плечима підкидав, і бровами підморгував; і троє молодих скрипалів стояли плече в плече, довгі чуби повибивались їм з-під шапок, обличчя мали непроникні, смичками водили, наче шаблями.

Ось разом загули труби, залилися сріблом, різонули, наче гострими бритвами, сурми й умовкли враз, відтак заторохтіли тимпани, розсипали по майдану невидимі горіхи, аж кортіло нагнутися, назбирати їх, — і теж примовкли; гудів тільки найбільший тулумбас, він зі шкури тура, у котрий било одразу восьмеро довбишів, та ще пузаніст надимав щокки, й басова труба гухала, ніби Сурський поріг. І яка то музика — сумна і мрійна, золота й оксамитова, ніжна й прекрасна, як сам світ! (Ю. Мушкетик, 200 слів)

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Навмисне, навпереміш, запанібрата, всемеро, відразу, впору, завглибшки, догори, деколи, воднораз, звідсіля, на добридень, на жаль, набік, навіщо, на віку, позаторік, навкіс, назовсім, на відмінно, зненацька, до-часно, на вибір, до вподоби, навиворіт, віднині, водностаць, зблизька, досхочу, досита, давним-давно, десь-не-десь, по-всякому, по-шосте, змалку, вперше, вкупі, влад, аніде, анітрохи, босоніж, мимоїздом, навздогін, мимохідь, мимохіть, безперестанку, взимку, абикуди, принагідно.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 17**МОЇ ШЛЯХИ-ДОРОГИ**

Якщо кому не доводилося бувати в південно-східних районах України, коли хто не блукав по шляхах курських і сумських, не топтав стежок землі чернігівської і сіверської — вважай: не знає він свої землі.

Які це благодатні краї, які небачені краєвиди та чарівні куточки!

Лише Тростянецький дендропарк вартий того, щоб до нього не те що їхати, йти пішки, мов до святині, подібно до того, як добирались у свій час богомольці з незвіданих країв до Києво-Печерської лаври. А Качанівський заповідник з його нерукотворними дивами, адже він по-справжньому рівня всім найвидатнішим заповідникам світу.

Чудова, невидана та природна зона, якої не назовеш ані поліссям, ані лісостепом, бо вони тут міцно обнялися, ніби злились воедино і явили людям щось третє. Таке диво, яке по праву повинно було б мати свою узаконену назву.

Ідеш дорогою, а пообіч степ широкий, такий широкий та розлогий, що не видно йому ні кінця ні краю, тільки й усього, що ось там за пагорбом щось зачаєно притаїлося, може, хмарка підкралася грозова, а може, просто вже інший пагорб витинається. Вийдеш на гору — зирк, а перед тобою — диво невидане. Унизу долина широка розляглася, озеро чи озерце, а може, й звичайна запруда сріблиться. А там, збоку, починається ліс, синій та густий, літніми фарбами переповнений, тягнеться кудись у безкрай (Ю. Збанацький, 200 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Йорж, йому, йокнути, йотований, йотація, знайомий, Воробйов, павільйон, премійований, шевйот, Матвійович, дружньому, п'ятьом, вольовий, працювитий, дзьобик, льодовик, льон, тьохнуло, Булонський ліс, Біловезька Пуща, Асканія Нова, Пуща Водиця, Полісся, хвилюватися, ревти, весло, шелестіти, свистіти, щебетати, сестра, виринати, кривий, березневий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 18**КАТЕРИНА БІЛОКУР**

Катерина Білокур — видатна постать у нашій культурі. Вона зачарувала своїми полотнами мільйони людей. Що ж ми знаємо про цю народну художницю?

Народилася вона 7 грудня 1900 року в с. Богданівка Пирятинського району на Полтавщині. У школі не вчилася, але читала багато, беручи книжки в сільських учителів, які допомогли їй розширити кругозір, увійти у світ мистецтва, долаючи заборону батьків малювати, бо ж треба було обробляти город, вести господарство. Зреклась сімейного щастя, лишившись самотньою, право малювати виборювала, будучи готовою навіть втопитись за нього.

Дорослою дівчиною вона почула по радіо в сусідньому селі голос прекрасної співачки Оксани Петрусенко і, вражена, послала їй малюнок — відповідь на почуту пісню «Чи я в музі не калина була?», зроблений на аркуші з учнівського зошита.

Намальовані кетяги червоної калини сказали Оксані Андріївні про великий талант його авторки. І артистка зробила все, щоб долею Катерини Білокур зацікавились люди, пов'язані з живописом. Від селянської хати пішла по світу чутка про творчість народної художниці. Спершу її картини побачила Полтава, потім Київ, Москва, Париж.

Полотна Катерини Білокур — величальні пісні природі, людині і її діянням. «В Шрамківському районі на черкаській землі», «Сніданок», «Польові квіти», «Натюрморт з глечиком і колосками», «Квіти і берізоньки ввечері», «Цар-колос». Ці полотна вражають самотністю, поетичністю, гармонією кольорів, національним колоритом (За М. Головащенком, 200 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Вічливість, горизонт, набриднути, небосхил, незгода, безділля, усього, легко, калач, чесний, будеш, їсться, щасливий, водночас, замріявшись, сміючись, люб'язний, тьмянний, як-не-як, мабуть, казна-хто, серце, возз'єднання, плачемо, проміння, тихий-тихий, твір-мініатюра, втомлена, запорізький, розсіяти.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 19**ПАМ'ЯТЬ РОДОВОДУ**

Вивішений на стіні портрет дідуся чи бабусі — це не просто данина традиції, а й пам'ять про тих, хто творив історію, з кого треба брати приклад, який би успадкували наші діти. Там, де зникають пошанівні форми, переростаючи в лайливе старомодництво, у штучно приклеєні ярлики міщанства, обов'язково зросте чортополохом панібратське ставлення до батьків, до старших, до святих істин.

Старше покоління до цих свідчень було вельми ощадливим і бережливим. Рідко знайдеш у селі літню жінку, котра б не приберігала в скрині предмети традиційного одягу своєї мами чи бабусі. У цих домашніх архівах неодмінно знайдете родовідні метрики, яким, як кажуть, нема ціни.

Але чи ми, молодші, уміємо приберегти хоч би звичайнісінькі листи від батька-матері? Неповага до листів певною мірою характеризує загальну культуру людини. Не вічні ж наші батьки; прийде час, коли пам'ять про них залишиться лише у речових спогадах — листах, фотографіях, інших пам'ятках. Уявімо собі, якби не дійшло до нашого часу листування Лесі Українки, Шевченка, Франка. Наскільки збідніла б наша уява, наші знання про цих та інших людей!

Пам'ять родоводу... Вона обіймає всю сферу нашої духовності, — звичайно й обряди, пісні й історичні перекази, мову, культуру народу. Тільки у загальному контексті — від родоводу до народу — це поняття набуває свого первісного значення, стає духовним орієнтиром минулих і грядущих поколінь (*В. Скуратівський, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Косьба, сповідь, беззаперечний, буденний, старанно, рибка, піднісся, почуття, комп'ютер, снігопад, Люблін, Києва, захоплений, слобідка, проїзний, зверхньому, якимсь-то, віддзеркалювати, пиріг, врятований, кав'ярня, бюджет, ліворуч, хліб-сіль, з-під, спитати, будь, мабуть, слизький, по-українськи.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 20**БАБУСОНЕЧКО**

Історія, що трапилася з бабою Яриною, трохи сумна. Син, одержавши житло, запросив матір до себе. Довго вагалася старенька. Проте й у селі ставало чимраз стужніше, як-не-як їй пішов восьмий десяток. Отак у ваганнях вона все ж згодилася — продавши хату, переїхала до Києва.

Попервах старенька знаходила собі якусь роботу — прибирала в кімнатах, ходила за продуктами, споряджала онуку до школи. Та коли потяглися довгі зимові вечори, ставало незносно сумно, і баба Ярина взялася за вишивання.

Про удатливу селянку невдовзі дізналися сусідки: одні приходили, щоб зняти узор, інші просили виготовити блузку чи сорочку, і в хаті постійно метушилися люди. «Знаєте, мені таке не до вподоби, — сказала якось невістка. — Це ж вам не в селі, щоб до вас ходили кому не лінь!» — «Але ж, дочко, в народі так ведеться, якщо люди відвідують оселю, значить...» — «Дозвольте господарювати в моїй хаті вже мені!»

Як тільки завесняніло, баба Ярина знову повернулася в рідне село. На подив односельцям не проклинала невістки, не обжурувала сина. Коли мова заходила про місто, усього й казала: «У городян свої звичаї, хай їм добре буде. Ось тільки сумно за онукою — миле таке дівчатко, щебетушка моя улеслива. Зіскучилась я за нею, як вона там...» — і на щоках неприховано скрадалися сльози.

Уже став крилатим вислів: є баба — є діти. Справді-бо, на плечі цих невтомних трудівниць випадало, крім усього, й виховання онучат (*В. Скуратівський, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Ганяти — гонити, ламати — ломити, котити — качати, блищати, широчезний, десятий, бережливість, возз'єднання, безсмертя, сфотографувати, зшити, нога — нозі, горох — у горосі, обласний, серце, Рим, офіцер, поні, директор, Кривий Ріг, Суми, Крим, ранній, стінний, студентство.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 21**ЖАР ОСЕЛІ**

Якось одного досвітку мама прокинулись, одслонили заслінку, розіклали навхрест поліncia, а коли розгорнули попiл — од жару тільки теплий слід лишився.

Йти до сусiдiв не випадало, — жiнцi, котра не вберегла вогню, згiдно з народною традицiєю, не годилося позичати жар. Як не мулялися мати, але усе ж довелося звертатися за допомогою до малолiтнього господаря, тобто до мене: «Синочку, встань, горопашечко, та збiгай до сусiдки за жаром — наш вичах уночi...»

Зодягнувшись та прихопивши надщербленого гладущика, пiшов, толочачи густу росу, до сусiдки. Тихцем зайшов до хати, приткнувся бiля порога й мовчу. Перекрутивши горщики в палахкучiй печi, сусiдка озирнулася. «Що трапилося?» — сполохалася вона. «Нiчого такого, — пробу-бонiв у нiс. — Просто жар у нас вичах. Позичте свого...»

Тiтка ураз повеселiшала, пiдiйшла до мене, погладила голiвку: «Спати хочеш, iще не розчунявся...» — i, взявши з моiх рук черепка, нагорнула свiжого, аж зехтливого жару, притрусила зверху сизуватим попелом, обкрутила денце ганчiркою, щоб не пекло в руки, й вивела на дорогу.

Вогонь, за яким ходили у позички, був не просто господарською потребою; у ньому звичай закладений значно глибший символ — не тільки родинне, але й загальнолюдське, себто сусiдське вогнище; його тепло, його незгасливий освiт жив серед людей, об'єднував i здружував (*В. Скуратiвський, 200 слiв*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми i пунктограми, повтори правила iх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо iх написання.

Дзвонити, верболiз, витерти, втирати, кiгтi, молотьба, широкий, вечере, гайок, сьогоднi, роздорiжжя, весiлля, неказаний, навмання, прем'єра, фiзика, Аргентина, Британiя, бiльярд, кар'єр, раннiй, осiннiй, блиснути, стаття, кiстлявий, чесний, кiлькiсний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевiр його, користуючись даним текстом. Постав оцiнку з урахуванням орфографiчних та пунктуацiйних помилок.

Диктант № 22**МОРЕ**

У центрі міста я почув таке голосне ревіння, що здавалося, небо розверзлося. Гудки пароплавів я чув у кіно, але тут він лунав зовсім інакше.

У цьому оглушливому ревінні було щось погрозливе й відчувалася сила пароплава, яка долає бурі на морі.

Асфальт на вулицях злегка блищав. Від саду, де вже зійшла зелена травичка, віяло свіжістю. Чайки шугали над будинками, кричали, опускалися на дахи та на сіру баню церкви.

Але ж де море?

На кожному перехресті я уважно роздивлявся навсебіч, та марно. Море наче ховалося від мене. Але я чув його подих, знав, що воно десь поблизу й зненацька відкриється переді мною.

І ось я побачив його. Але не так раптово, як сподівався. Воно засиніло вдалині між безлистими ще деревами, й тільки тоді, коли я підійшов ближче, переді мною відкрилось його безмір'я.

У першу мить я затамував подих — щось неначе вдарило мене в груди. Море!

Безмежна широчінь наче зачарувала мене. Мені здалось, що я стою на краю якоїсь прірви. Я не насмілювався й кроку ступити вперед.

Море! Де його край?

Ближче до берега вода переливалась то зеленою, то сріблясто. Подекуди море було темне й нагадувало собою рілля. Часом по воді пролягали фіолетові слуги і, погойдавшись трохи на поверхні, зникали (С. Крашевський, 196 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Наперебій, наниз, нарівні, нарозхват, наспіх, поряд, посередині, спереду, убрид, увечері, уголос, угору, взимку, на поруки, на прощання, на скаку, на шкоду, під гору, під силу, по черзі, по суті, аби-то, будь-коли, хтозна-як, десь-інде, пліч-о-пліч, плече в плече, хоч-не-хоч, раз у раз, рік у рік, тим часом.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 23

КРИНИЦЯ У НАШОМУ ОБІЙСТІ

Відома істина: людина може значно довше прожити без їжі, ніж без води. Ковток прозорої джерелиці зціляє мандрівників, поновлює сили хліборобам у спекотливій жнив'яній днині, дарує радість пастухам.

Здавна в народі кажуть: яка криниця — такий і господар, який поріг — така й господиня. У цій приповідці, немов у дзеркалі, відбилася не лише людська працьовитість, але й охайність, адже споконвіків люди намагалися оздобити своє обійстя мистецькими витворами, надати йому вигадливих форм, прикрасити багатою фантазією. І особливо це стосується криниць — цих найсвятіших місць. Як тут не згадати прекрасний народний звичай. Майже в кожному селі, на гомінких перехрестях доріг або просто в полі цебенять живі джерела і невідь-ким їхню невгамовну течію прихорошено турботливими руками.

Над колодязями зводили всіляких форм дашки. Вони мають і практичну доцільність — вода завжди залишається чистою.

З особливим смаком люди оздоблювали і зовнішнє цямриння. Кому доводилося бувати на Прикарпатті, той переконався в багатстві форм опорядження колодязів. Біля кожного обійстя, немов маленькі диво-музейчики, стоять криниці з вежами, поверх яких прикріплено флюгер або вирізьблено зображення голуба. На фронтончиках — різноманітні силуети тварин, квітів, краї оздоблено контурною різьбою або художніми розмальовками.

А яка криниця без зелені? Традиційно обіч них висаджують калину. Це дерево не тільки прикрашає місце, але й оберігає воду від спеки (В. Скуратівський, 194 слова).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Донька, Оксанка, Маринка, нянька, матінка, мамонька, калинка, калинонька, краплинка, хатинка, Галька, голка, Галинка, Юленька, Лізонька, Маланка, Валька, Валентинка, паска, праска, сопілка, бурулька, гілка, лялька, рибалка, зозулька, спілка, кілька, ополонка, синька, пінка, Жмеринка.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 24

УРОЖАЙ

Десь угорі тонко видзвонює жайворонок. Мелодійні, ледве вловимі звуки тануть у гарячому мареві й народжуються знов. Вони бентежать душу, кличуть її за собою. Мені здається, що я зараз злечу над землею

і, підхоплений тією чарівною піснею жайворонка, полину в безмежному просторі, легкий як пір'їна.

Але ось народився вітерець. Колихнулося золоте марево хлібів, і жайворонка не стало чути. Його пісня потонула в дивовижному живому гомоні. І вже інше привертає мою увагу.

Хліб! Скільки сягає око, хвилями перекочується, гойдається важке колосся. У його гомоні я вже вчуваю веселий дзвін першої коси, гучну пісню комбайна, жваву розмову молотарки. Колосся має бронзовий колір. Такого кольору буває обличчя в сильної, здорової людини. Я простягаю руки, беру в жменю кілька колосків і почуваю, як тіло моє наливається земною силою.

З трави на мене дивляться синіми очима волошки. Вони похитують своїми голівками, ніби манять до себе.

І я таки нахиляюсь над ними, без жалю зриваю одну квітку. Вона гарна, навіть дуже гарна, але якась нежива. Рука моя холоде від її дотику (Д. Ткач, 200 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Вождь гунів Аттіла, мислителі Еллади, «Одіссея» Гомера, подорож до Мекки, трактат Томазо Кампанелли, мореплавець Америго Веспуччі, мандрівник Фернандо Магеллан, картина Рафаеля Санті «Сікстинська мадонна», малюнок Пабло Пікассо «Голуб миру», опери Джузеппе Верді «Ріголетто» та «Мадам Баттерфляй», аріозо у виконанні Лучано Паваротті, оперета Жака Оффенбаха, парфуми Ніни Річчі.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 25

ЖУРАВЛІ ЛЕТЯТЬ У БЕЗСМЕРТЯ

Чи задумувались ви коли-небудь, чому так багато високих поривань пов'язано у нашій свідомості з птахами? Голуб здавна уособлював вірність, ласку і любов, а нині є символом миру. Лелека — сімейний затишок і благополуччя. Лебідь — гордість, чистоту і кохання.

І все ж ми особливо любимо лелек, журавлів і лебедів. Вони ж бо приносять довгождане літо-літечко. Недаремно журавлів називали

колись «веселиками». У древніх слов'ян під страхом смертної кари заборонялося полювати на білих лебедів: наші пращури обожнювали їх, як сонце, вітер, вогонь.

Пройшли століття, а ми й нині не перестаємо захоплюватися цими красенями. Чи не тому, що єство людини всі віки прагнуло краси та гармонії, часто так і не збагнувши їх? А може, тому, що людина із сивої давнини жагуче прагнула злетіти у синє-синє бездоння, видихнути свіжий вітер привілля і хоч на хвилю відчувати оту небесно-жадану і благовісну волю?

Неподалік від центральної магістралі міста — скульптурне зображення журавлів на пам'ятнику воїнам, що не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни. Вони загинули, та зберегли життя на землі.

Над плитою із червоного граніту злетіли в небо стели, біля яких кружляє журавлина зграя — десять сталевих птахів.

Журавлі летять у безсмертя... *(Із журналу, 190 слів).*

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Бавовниковий, вересневий, порцеляновий, поршневий, пасльоновий, ранцевий, металевий, батистовий, гребінцевий, вінцевий, віршовий, почуттєвий, геранієвий, гіацинтовий, алюмінієвий, глянцева, песцевий, бар'євий, грушевий, казковий, паперовий, овочевий, гострокінцевий, аркушевий, галузевий, взірцевий.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 26

І от уже низом стало срібно-срібно, вище — золотаво, а вгорі — блакитно. Це березняк, що побратався з полохливою осичиною. Чи є вітер, чи нема його, а вона, позеленівши, тремтить, наче холод і переляк увійшли в кожний її листочок. Ось тут я вже пильную: це ж таке місце, де не тільки земля, але й дерево пахне грибами. Я присідаю навпочіпки і тихенько придивляюсь, що робиться довкола. Тут галасувати не можна, бо гриб злякається людського голосу і піде в землю. Раптом моє серце тенькнуло, опустилось трохи вниз і радісно завмерло: невдалік

од отруйного стебла воронячого ока красовито стоять два близнюки-червоноголовці. Вони такі молоденькі, що їхні зрошені туманом картузики не встигли відліпитись од міцних товстеньких ніжок.

«Добрий день, хлопці-красноголовці!» — кажу я до них, а вони мовчать...

На зарослій зозулиним льоном купинці стоїть отакенне красноголовище! Шапка на ньому перебакирилась, завбільшки вона буде не менше полумиска, а ніжка завтовшки з мою руку. Спочатку я його називаю старостою, а далі отаманом над красноголовцями. Такого ще ніколи не бачив! Я підбігаю до нього, приміряюся з усіх боків, милуюся, далі бережно зрізаю і кладу на бриль, бо в бриль його шапка не влазить. Буде тепер чим похвалитися дома! (За М. Стельмахом, 190 слів).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Вище, вгорі, березняк, тремтіти, місце, вниз, аніскільки, знадвору, пліч-о-пліч, пів-Харкова, нескінченний, член-кореспондент, ллеш, анотація, казахський, роз'їзний, доньчин, по-українському, журі, Єгипет, стрічечка, суперзірка, міні-сукня, бездоганно, напівсон, тому-то, мовбито, до речі, наприклад, Харківщина.

Завдання 3.

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 27

ГРОМОВИК

Над річкою і лісом засинювалось небо: здалеку-предалеку, погуркуючи та поблискуючи, накочувала гроза. Потемніла вода в річці, зашуміли дерева, заметалися птахи. А бусли лячно замахали крилами то тут, то там по лісових болітцях.

І враз усе стихло. Стогін лісу подався далі й далі від грози. У високості сухо шелеснуло.

Синьо спалахнула ріка. І ліс осяявся синьо. То хмара, чорна і низька, пустила із себе першу стрілу-блискавицю. У надрах хмари зарокотало, спершу неголосно й нестрашно, а далі голосніше й потужніше. І раптом ліс охнув від жаху — так по ньому вдарило згори.

Аж тоді прокинувся у своєму дуплі сич-громовик. Прокинувся, заворушив крильми, видряпався з дупла і пішов по гілці сухого береста

вгору та вгору, сонно поводячи сюди-туди головою. Дощ мив його маленькі гострі вушка, спинку та крила і лоскотав клинчик хвоста. Краплі води котилися по кривому дзьобові і скапували вниз...

Блискавці пролітали йому над самісінькою головою, громи котилися по його спині й розбивались об неї на громенята. Знову вродився вітер, похитнув сича на кінчику гілки, і сич зареготав з нього. А кігті ще глибше увігналися в дерево. Вітер ще раз спробував похитнути птаха, але не похитнув і подався далі. А сич дивився у спину вітрові та синьо-чорній хмарі й реготав (*Г. Тютюнник, 198 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Здалеку-предалеку, спершу, вгору, дзьоб, скапувати, громенята, кігті, спробувати, синьо-чорний, визирнути, реготати, бульйон, старослов'янський, їжджу, безславний, Черкащина, Лівобережжя, гостросюжетний, присмерк, босоніж, недотепа, неабихто, анікотрий, безжурно, піддашся, ґрунт, Водохреща, священик, ляний.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

Диктант № 28

ЗЛИВА

Зранку небо було біле й сухе, залите сонцем, і глянути вгору не можна було — сліпило очі від блиску. Мені здавалося: хтось узяв та й накрив наш степ сліпучо-яскравим ковпаком з емалі...

Трава, дерева, хати — все наче завмерло на сонці, все никло додолу, прибите сірим пухким пилом, все важко й стомлено до чогось прислухалося.

І от воно почалось.

Якась тінь, якась тривога, якийсь ледве помітний рух сколихнув повітря. Замерехтів у небі сухий сріблястий пил. А потім пробіг курною дорогою легенький вихорець. За ним погнався дужчий, звиваючись угору крутою свічкою.

Вставала над степом хмара, вставала над заходом, чорна й важка. І пливла за нею темрява. Почулося далеке й глухе погримування. Воно було ще зовсім м'яке й лагідне. Так, мабуть, вуркотять, потягуючись у своєму лігві, малі тигренята.

Хмара вставала все чорніша й важча. Сонце вмить зникло, наче його й не було. Полею побігла низька тривожна тінь. Здригнулись трави й дерева, листя затріпотіло на них дрібним трепетом.

Вже чути, як важко гуде і стіною води насувається злива. Стало темно й моторошно на вулиці, півсела закрило хмарою, зірвався вітер і дмухнув у лице дощовою вогкістю.

Злива гула, підступала до наших городів (*За В. Близнецем, 200 слів*).

Завдання 1

- Уважно прочитай, поясни орфограми і пунктограми, повтори правила їх правопису.

Завдання 2

- Напиши словниковий диктант. Визнач орфограми, назви правила щодо їх написання.

Зранку, сонце, вгору, не можна, хтось, додому, замерехтіти, легко, дужчий, мабуть, півсела, вогкістю, розколотися, Івано-Франківськ, бовваніти, не в пору, ніяковіти, якнайкраще, хтозна-який, йди-но, віддзеркалюючись, бурувато-зелений, проїзний, тьмянний, лю, любов'ю, шістнадцять, превеликий, попідтинню, пів'яблука.

Завдання 3

- Напиши диктант. Перевір його, користуючись даним текстом. Постав оцінку з урахуванням орфографічних та пунктуаційних помилок.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурячок А. А. Що змінилося в «Українському правописі»? — К.: Наукова думка, 1997.
2. Головащук С. І. Українське літературне слововживання. — К.: Вища школа, 1995.
3. Дудка О. О., Шевелєва Л. А. Українська мова: Довідник / За ред. проф. А. О. Свашенко. — Х.: Світ дитинства, 2003.
4. Зубков М. Г. Український правопис. Комплексний довідник. — Харків: Торсінг, 1998.
5. Морозов С. М., Шкаранута Л. М. Словник іншомовних слів. — К.: Наукова думка, 2000.
6. Орфографічний словник української мови / За ред. проф. А. О. Свашенко. — Х.: Прапор, 1997.
7. Орфографічний словник української мови. — К.: Довіра, 1994.
8. Тоцька Н. І. Сучасна українська мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. — К.: Вища шк., 1981.
9. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови. — 5-е вид., стереотип. — К.: Наукова думка, 1996.
10. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 2007.
11. Фурдуй М. І. Українська мова. Практикум з правопису: Навч. посібник / За ред. В. В. Різун. — К.: Либідь, 2003.
12. Юшук І. П. Практикум з правопису української мови. — К., 2000.
13. Чак Є. Д. Складні випадки правопису та слововживання. — К.: А.С.К., 1998.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Тимченко Ірина Вікторівна,

кандидат філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету ім. Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Алексєєва Надія Олександрівна,

викладач кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Пенцова Людмила Григорівна,

старший викладач кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Промська Антоніна Антонівна,

викладач кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Толстокора Ніна Григорівна,

викладач кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Навчальне видання

**ТИМЧЕНКО Ірина Вікторівна
АЛЕКСЕЄВА Надія Олександрівна
ПЕНЦОВА Людмила Григорівна
ПРОМСЬКА Антоніна Антонівна
ТОЛСТОКОРА Ніна Григорівна**

ЗБІРНИК ДИКТАНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. 10–12 КЛАСИ

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *К. Ю. Голобородько*
Редактор *О. О. Маленко*
Технічний редактор *О. В. Лебедева*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 14.09.2007. Формат 60×90/16. Папір друкарський.
Гарнітура Ньютон. Ум. друк. арк. 6,00.
Замовлення № 7-09/17-04.

Виробник: ПП «Тріада+»
Свідоцтво ДК № 1870 від 16.07.2007 р.
Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. (057) 757-98-16, 757-98-15

ТОВ «Видавнича група «Основа»». Свідоцтво ДК № 1179 від 27.12.02 р.
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66.
Тел. (057) 731-96-33, 717-99-30
e-mail: office@osnova.com.ua
www.osnova.com.ua